

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

FJERDE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

Dr. phil., Sognepræst.

ANDET BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS UNIV. BOGHANDL. G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1891—93.

Bidrag til fynske Kirkers og Præstekalds Historie.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Efterfølgende Bidrag ere fornemmelig hentede fra Bisparkivet i Odense, der indeholder en Rigdom af Oplysninger til Fyns Specialhistorie, særlig naturligvis i kirkelig Henseende, men dog ogsaa meget, der nærmest kan betegnes som hørende til Lokal- og Personalhistorien. Da jeg i sin Tid samlede Materiale til min Udgave af »Danske Kirkelove samt Udvalg af andre Bestemmelser vedrørende Kirken, Skolen og de fattiges Forsørgelse fra Reformationen indtil Christian V's Danske Lov«, gennemgik jeg en betydelig Del af det nævnte Arkiv og fandt derved Lejlighed til at gjøre Samlinger ogsaa i andre Retninger. Adskilligt deraf er allerede offentliggjort i dette Tidsskrift og andesteds¹⁾. Følgende spredte Bidrag vilde formentlig have Interesse for Venner af Specialhistorien, da de ikke hidtil ere fremdragne.

I. Præstevalget i Gislev 1570.

Forskjellige opbevarede Træk vidne om, at Biskop Niels Jespersen i Odense (1560—87) søgte at øve en Ind-

¹⁾ Se Rørdam, Historiske Kildeskrifter 2. R. II, 529 ff.

flydelse paa Præstevalgene i hans Stift, som ikke faldt i Sogneboernes Smag. Enkelte Gange lykkedes det ham at sætte sin Villie igjennem¹⁾, der gjerne gik ud paa al skaffe ældre, i andre Stillinger vel tjente Personer Præstekald; men i de fleste Tilfælde synes han dog at være kommen til kort overfor den ihærdige Modstand fra Menighedernes Side, naar disse havde Øje paa en eller anden ung Mand, sædvanlig en Søn af den sidst afgaaede Præst, som de ønskede sig. Nærværende Sag er et Exempel i sidstnævnte Retning. Desværre savne vi Udtalelser fra Biskoppens Side, der kunne tjene til at vise, hvorpaa han grundede sin Modstand mod den Kandidat, som Menigheden i Gislev med stor Kraft og tilsidst ogsaa med Held søgte at sætte igjennem. De fleste af de følgende Breve ere fra Provsten i Gudme Herred, Hr. Rasmus Hansen i Hesselager, der ganske havde sluttet sig til Biskoppens Opfattelse, men ligesom denne tilsidst maatte give tabt.

1.

Gratiam et pacem per filium Dei.

Kierre D. Episcope, nesth mynn ødmyge, wnderdanighe och tilbørliige tackseyelse for alle welgierninger, huilcke Gudh almectigste eder belønne etc. Giffuer iegh eder wnderdanneligen tiillkiende, atth thenn Dannemandh Her Frandz wdj Gisle, myn medbroder och herredzprest, er hedenfaren och affsoffuett aff thenne forgengeliige werden, och bleff begraffuen pridie omnium Sanctorum nesth forleden. Saa haffde iegh gierne førre schriffuett eder tiill der om, tha wiste iegh icke før ænn i affthens, atth i wore hiem kommen etc. Saa haffuer iegh wdi dagh (effther Kong^e Matt^s Ordinantze) werreth her wdi for^{ne} Gisle kircke, och effther tiennisthen formanet sognefolckett atth alwarligen giørre bønnen tiill Gud i Himmelen om en godh, from, lerdtt och bequem persona atth bekomme till for^{ne}

¹⁾ Se t. Ex. Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. I, 69—71.

sognetiæneste egen. Men medh kaldt atth giffue paa nogen haffuer iegh adelis ladet opstaa, indtiill iegh wiidere faar eders gode raadh och willge ther om atth wiide, och ther fore befallett kirckewergerne, atth the skulle (effther K. M. Ordinantze) fare tiill eder om saadanne gode raadh etc. Saa haffuer iegh well forstaat, atth sognemendene erre icke offuer eens om samme kaldt atth giffue. Thij nogre aff them erre paa saliige H. Frandzis søns part och wille gierne begere hanom, the andre erre paa Her Frandzis efftherleffuerskis part, atth ther kunde komme en anden dueligh persona tiill kaldet, att hun wedh thet middell icke [motte] bliffue wdkast etc. Saa wore thet well tilbørligt, atth gode, fromme, lerde personer, som lenge haffue thientt wdi scoler eller anderstedz maathe werre saadanne gode sogner nesth etc. Saa wiill iegh ther fore inthet wiidere wdi thette for^{ne} sogne kaldt begynde eller wdrette, før ænn iegh faar eders gode raadh, wilge och schriffuelse ther om atth wiide etc. ther effther iegh megh aldeles wiill retthe. His paucis tuam humanitatem cum vxore et tota familia Deo opt. max. commendans. Raptim ex Gisle 5 Nouembris anno D. 1570.

Tuæ humanitati subiectissimus
Erasmus Johannis.

Udskrift: Venerando viro ac domino M. Nicolao Casparo, Fionicarum ecclesiarum superintendenti diligentissimo, patrono suo summe colendo.

2.

Salutem in filio Dei.

Kierre D. Magister, Episcopo dilectissime, giffuer iegh eder ødmygeliigen tilkiende, atth i gaar waar nogen aff saliige Herr Frandtzis søns sleth hoss megh, aff hwilcke iegh well formerckte theris anslagh atth bekomme thet kaldt till Gisle sogen tiill for^{ne} Her Frandtzes søn; først atth han medh nogen hans wenner haffuer giffuet sigh indh tiill Christoffer Valckendorff de intercessione, der

nesth och bewilget Dele fogeden ther wdi sognet medh nogen andre fogeder tiill Nyborgz slott, huilcke ther haffue beueget the fleste och beste aff sognemendene atth ende-ligh begere hanom tiill theris sognepresth, och wille och tesligeste hans sagh forhandle hoss leendzmanden, Eskill Gøye, atth thet skall gaa for siigh. Saa siunes megh paa thenne handell, atth thet will noget nær rime segh effther thet kaldt, ther skede i thenne forgangne sommer tiill Werninge sogn. Bedendis edher ther fore, atth i wille betencke the beste raadh her wdi, atth altingh kunde skee till Gudz ære och then menige sogns och hellige kirckes forbedringh, atth icke formøgen trætte och wenighed her wdi skulle opueckis etc. Men for altingh behøffuedes en hefttiigh mandh till thet sognefolck. Gud giffue, mandh kunde finde paa the beste raadh etc. Vale in Christo Jesu. Raptim Hesselager 7 Nouembr. A° D. 70.

Tuæ humanitati addictissimus

Erasmus Johannis.

Udskrift: Sapientia et pietate viro ornatissimo M. Nicolao Casparo ecclesiarum Fionicarum Episcopo vigilan-
tissimo, Patrono suo dilectissimo.

3.

Wy efterskriffne, Her Niels Jensen, sogneprest tiill Ryslinge och Kullerup sogne¹⁾, Hans Nielsen wdy Gisle, Per Effuersen wdy Gisleholme, Hans Spure ibid. Niels Knudsen deymgen y Gisle, yuindelige medt Gud kundtgiøre wy witterlige medtt thette wor offne breff, adtt aar efter Gudz byr 1570 Sønddagen nest er sancti Mortens dagh, wor skiicket for oss och danne mendt flere, som same dagh for^{ne} Sogne steffne søgtt hagde, forstandigh mandh Hans Nielsen wdy Gisle, han stodt paa Gisle kiergaar eller sogne steffne och skiødt Hans Fransens skudtz maall, huor-

¹⁾ Ryslinge var den Gang forenet med Ellested, saa det rimelig er en Fejl af Konclpisten, som det synes Degnen i Gisleu.

ledis han haffuer forhandlett sigh her wdy sognett boude medtt sin prediken och andet, och om de wille giffue hanum kaldt tiill adt were døres rette sogne prest och sielle sørgere wdy alle maade. Dogh (o: der) tiill suarede den menige almue, som dogh (o: der) tiill stede wore, och alle roffte høgt medtt itt stæmee och sagde, adt for^{ne} Hans Fransen haffuer skickett sigh erlige och well som en from person wdy alle maade. Och roffte de alle sandrecthelige medt itt stæmee och sagde, adtt de wille alle kalle Hans Fransen tiill adt were døres rette sogne prest och sielle sørgere, medt saa skiell adt thett kandt nogenlunde skiee medt superintendentens och lenzmandz samtycke wdy nogen maade; och wor her ingen giensigelse her wdy modt y nogen maade. Paa huilcken ordt och arteckeller begiærede forneffde Hans Nielsen itt wuilligt sogne winde aff xxiiij trofaste dannemend, som vore Christoffer Effuersen wdy Giisle (osv.). Huilcke 24 trofaste dannemendt alle sandrectelige winde paa døres guode tro, siell och sandhed, adt thett saa gick och foer, som forskreffuitt staar. Thett xxiiij erlighe, trofaste dannemendt haffuer windett for oss, thett winde wy forskreffne mendt her neden medt wore Segnette, tryckendes neden for thette wortt offne breff, som giffuit och skreffuitt wor, vt supra dictum est.

Der er afsat Vox til fem Segl, men kun de fire sidste ere paa-trykte. Paa Brevets Bagside er skrevet følgende:

Bekender ieg Niels Jenssen, sogen prest tiill Ryslinge, mett egen handtt scrift, att ieg icke haffuer verrit paa Gisle sogen steffne, som thette sogne vinde vduyser, oc ey y nogen f. maade mett thennom ther om samtickt.

4.

Salutem per filium Dei.

Kierre domine Episcopo, giffuer iegh eder ødmyge-
liigen tiillkiende, atth iegh waar wdi Gisle kirche i gaar
och holthe tienniste, och siiden talede medh menige sogne-
mendene om en from, lerdtt mandth atth kalle tiill theris

sogne presth wdi salige Her Frandzis steedh; och leste thenom Kong^e Matt^s Ordinantze fore. Saa haffue the ther effther wdneffndt siu kaldzmendh och giffuett them fuldt-macht. Saa thogh iegh them offuer enn siide atth raade medh them om enn lerdh, bequem personn atth kalle till then sogne tienniste, och formanede them, atth the icke skulle ansee wildt eller wenskaff, gunsth eller gaffuer, men allene Gudz ære och then menige sognefolckis salighedz forbedring, och ther paa begerede theris suar. Tha ginge samme siu mendh neden i kircken och beraadde them och komme igen och gaffue sadanne endelige suar, atth the kortt aff ingen persone wille giffue kalld tiill samme sogne tienniste wden Hans Frandzen, som menige sogne-mendh tillforn haffue begeret, saa lenge the kunde faa høre eller wiide nogre skiællige orsager, medh huilcke han kandh affwises fraa samme kaldt. Ther fore gaff iegh megh slett fraa theris kaldt, och will ther medh slett inthet haffue atth giørre, før ænn iegh faar edhers gaade raadh och willie ther om atth wiide; och togh megh be-raadt tiill atth noget wille suare tiill samme theris forseett antigen till eller fraa inden dagh otthe dagh etc. Wiider, kierre D. Episcopo, gaff i megh tilkiende, thet siste iegh taledede medh eder wdi eders hus, atth i haffde bedett then Dannemandh Her Niels y Ryslinge atth wille holle then tienniste wdj Gisle kircke nogre søndager, meen thet stode i trætte om thet kaldt etc. Saa haffuer Hans Frandzen dogh ligeuell wnderstaadz sigh then tienniste wdj Gisle kircke then forgangne søndagh, dominica 26, och predicket for menige sognefolckett. Om hand haffuer edhers be-fallingh eller tillstandh ther till, weedh iegh icke. Begerer iegh ther for ødmygeligen eders gode raadh och suar medh thette budh, huorledis iegh skall best forhandle wdi thenne sagh etc. Vale in Domino. Raptim Hesselagger 27 Nouembr. A^o 70.

Tuæ humanitati addictissimus
Erasmus Johannis.

Udskrift: Venerando viro M. Nicolao Casparo, Fionicarum ecclesiarum superintendenti diligentissimo, d. et patrono suo dilectissimo.

5.

Gratiam et pacem per Christum.

Kierre Domine Episcopo, Giffuer iegh eder ænn nu ødmygeligen tilkiende, atth iegh nu i dagh waar tredie gangh wdi Gisle kircke medh the kaldzmendh om thet kaldt paa en prest till Gisle sogn, tha staa the nu fasth paa thet kaldt, the haffue giortt paa Hans Frandzen, och menige sognemendh høgeliigh beklage them, atth the icke faar theris tiilbørliige tienniste, och theris kald icke maa gaa for siigh, atth samme persone, som the kalle och begerer, icke maa komme ad examen och offuerhørres effther kongens ordinantze, om han kand findes dueligh ther tiill eller ey. Thij før siige the sigh icke kunde eller wille giffue nogen anden persone kaldt, och hues thet them lenge forhales, och ther skeer brysth, och the mister theris tiilbørliige tienniste, tha wille the wiidere haffue sigh beklaget for Øffrigheden. Och siger Her Niels i Ryslinge, atth hand icke kand wiidere besørge then tienniste till Gisle, thi han faar ingen hielp [aff] Her Claus i Herrestedh; thi han thør icke giørret for fru Wiuicke paa Raffnhulth. Beder iegh edher ther fore ødmygeligh, atth i wille biude megh eders gaade raadh och willie tilbage medh thette budh, atth iegh kunde bliffue aff medh them, thi the lader møget ilde och beklage them hordeligen, som the Dannemendh, Her Niels i Ryslinge och Her Hans i Lango, hørde, som iegh haffde medh megh etc. Vale in Christo. Ex Gisle 12 Decembris Anno 70.

Tuæ probitali submiss.

Erasmus Johannis.

De morte cuiusdam eximii viri fama volat, videlicet D. Cancellarii Fris, quam tibi soli dictam volo. Item de præside nouo Nyburgensi: Valchendorff. Hæc omnia sub rosa.

Udskrift: Venerandissimo viro ac domino, Magistro Nicolao Casparo, ecclesiarum Fionicarum superintendenti vigilantissimo, patrono suo summe dilecto.

6.

Vy efftherschreffne, Oluff Remp, Byes Tale Mand vdj Gisle, Hans Spurghe vdj Holme, Peder Perssen ibid. och Rasmus Effuertsen y Ramdruppe, bekiender och giører vitterligt for alle meth thette vort obne Breff, att Søndagen nest effther purificationis Mariæ, Anno Domini 1571, effther som then menighe Mand y Giisle Sogen, som for^{ne} søndagh Giisle sogne steffne søgt haffde, vor begierendis och ombad baade Kircke Verriger, ath the ville handle och tale paa then menighe soghen folckis vegne med hederlig Herre och høylerde Mand M. Niels Jespersen, Superintendens offuer Fyens stict, ath Hans Frantzen, som lowligh kallit er efter Kong^e Matt^s Ordinantz thil en Pastor thil Gisle kircke, motthe for nogle synderlighe och drabelighe Orsagher skyld bliffue staendis vdj samme sit Kald indthil Paaske, och Hans Franssen dissimellom skulle forsørghe sogn folckit theris tilbørlige Thieniste inden och vden Kircke, ath ingen skulle klaghe. Ther oppaa bedis for^{ne} Kircke Verrigher eth fult sogen vinde aff viij trofaste Dannemend, som erre Niels Regensen y Gisle, Oluff Møller ibid., Morthen Villomsen y Holme och Hendrick Persen ibid., gamle Hans Olsen y Ramdruppe och vnge Hans Olsen ibid., Hans Persen i Sannagher och Hans Ipsen ibid. Huilcke for^{ne} viij trofaste Dannemend ther alle endrectligen vindede alle Ord och Artickler, som forskreffuet staar, och vy for^{ne} desligeste thet bekiender meth vores beseglingher neden paa thette vort offne breff. Datum anno, die et loco vt supra.

Fire Segl ere paatrykte. Dette saa vel som de øvrige Breve i denne Sag findes i Originaler i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd., 25.

Efter dette sidste Skridt fra Sognebeboernes Side har Biskoppen formodentlig opgivet sin Modstand, da det vides,

at **Hans Frandsen** virkelig blev Præst i Gislev, i hvilken Stilling han forblev til sin Død 1595. Biskop Jakob Madsen omtaler ham som »en lang, hvid Mand med en stærk Røst«.

II. Til Ellestedes og omliggende Sognes Historie.

Ellested i Gudme Herred er kun et lille Sogn og har aldrig været andet. Den fattige Kirke maatte derfor i Middelalderen støttes ved talrige Indulgensbreve¹⁾. Allerede den Gang var Sognet annekteret til Ryslinge, og saaledes vedblev det at være en rum Tid efter Reformationen, indtil andre Kombinationer indtraadte, der endte med, at Sognet annekteredes til Gislev, til hvilket Sogn det endnu er knyttet. — Efterfølgende Breve give gode Oplysninger om disse Forhold.

1.

Her Niels Jensen, sogne prest thill Ryslinge sognen, fick stadfestelse paa iijj breffue, liudendis, vt sequitur.

Wy Frederich giøre alle witterligt, ath thenne breffuisere Her Niels Jensen, sogne prest thiill Ryslinge sognen, haffuer nu hafft for oss fire obne beseglede pergaments breffue, liudendis ord fran ord, som her efftherfølger.

Thett første: Wy Karll mett Gudtz naade biscop i Otthense, mester Hans Wrne prouest i sammestedt, mester Claus Andersen prior vdj Dalum, Jep Pawe sogne prest thiill Lunde, Jørgen Marsuin høffuismand paa Nyborg och Jørgen Wrne i Hynnemaade webner giøre witterliigt for alle neruerrendis och komme skullendis i thette wort obne breff, ath aar effther Gudtz byrdth thusindt firehundrit halffemptesindthiuffue paa thett fierde, mandagen nest effther Sanctj Paulj conuersionis dag war skickit i rette for oss paa wor biscops gaard vdj Otthense hederlige mend Her

¹⁾ Hamsforts Udtog af en Række saadanne Breve findes meddelt i mine Historiske Kildeskrifter 2. R. II, 522—3.

Peder i Ruslinge paa thend ene och Her Hans Henrichszenn i Herrestedt paa thend anden siide, sogne prester, om thrette och deele thennom emellom war om thend thind, som seduan er ath thiendis aff en jord, som kaldis Skoufftofft; huad heller ther aff bør ath thiendis thiill Elffuested kircke och prest eller thiill Herrested kircke och prest. Ther paa laffde for^{ne} ther Peder for oss paa sine och Elffuested kirckis wegne nogre breffue [och] beseglede beuising i rette, først itt wittne, som war thagit paa Giisle sogne steffne, liudendis ath xij dannemend wittnede, thennom aldrig ath haffue hørt eller spurtt, ath noger thiid haffde werit thiendit eller begierit thiende thiill Herrested prest och kircke aff Skoutoffte jord føre ennd aff for^{ne} Her Hanns; paa samme sogne steffne och thiid framginge och ij dannemend och en quinnde, som haffde boett i lang thiid paa for^{ne} sted och bolig, wittnede, ath i xl aar war ther aldrig thiendett aff for^{ne} jord thiill Herrested kircke; wittnede och Jørgenn Kollj paa xx aar, som fød war j Herrested sogen. Jthem ith andett wittne, som thagit war paa Ørebecks sogne steffne, liudendis, ath viij dannemend wittnede, them ey andett wide eller spørge kunde, end ath thend thiende, som giffuis aff Attroppe och synderlig Skoufftofft, eyes ath thiennes thiill for^{ne} Elffuested kircke och prest, och ey haffuer werit ther fraa, wden naar som Eluested sogen war i leige latt thiill for^{ne} Ørebecks eller Herrestedes sogne prester. Jthem it thingswittne, som war thagit paa Windingherritz thing, liudendis ath viij dannemend wittnede ther paa thinge, thennom ey sandeliger kunde spørge aff gode mend och gamle oldinge, end thend thiende aff Skoutoffte eyes aff rette ath thiendes thiill for^{ne} Elffuested kircke och prest, thill saa lenge werdige fader mett Gud Her biscop Karll, biscop i Otthense, eller hanns hederlig capitell finde ther anden dom paa. Fremlagde och for^{ne} Her Peder ett wittne, war thagit paa offuerdoo in Nyborg, ath Her Morthenn Pederssenn, wor naadige frues capelan, och Her Annders Edder, prester,

wittnede ther paa theris gode thro, siell och sanding, att the alldriig kreffde eller finge thiende aff for^{ne} Elffuested sogen eller aff noger, ther bodde, emen the for^{ne} Herrestedt kirke i leige haffde. Frembdellis paa thend anden siide lagde for^{ne} Her Hans Henrichszen ingen breffue eller beuisning wdj rette her emodt. Tha epther for^{ne} Her Peders breffue och bewisning, som handt ther wdj rette haffde lagt, och for^{ne} Her Hans Henrichsøn ther emoet ingen breffue eller bewisning haffde, for huilken sag hand ther i rette steffnd war, funde wij for rette, att for^{ne} Her Peder och Elffuestedt kirke skulle nyde och beholde all thend thiende, som bør att thienes aff for^{ne} Attroppe og Skofftofte som tillforn, till saa lenge for^{ne} Her Hans Henrichsøn fremfører breffue och bewisninge, met huilke hand kand rygge aff rette for^{ne} Her Peders wittne och bewisning. In cuius rej fidem & testimonium secretum nostrum presentibus est appensum. Datum anno, die, loco p̄notato.

Thett andit: Wij epthers^{ne} Jørgen Wrne i Hinnemadt, landttdommer wdj Fyn, Jffuer Jensøn, sogneprest i Høruppe, Henrich Jepsen capellan i Gisle, Knud Tygesøn wepner, Jesper Allinge i Ryslinge, Jes Hwidt i Lerop, Bertell Dauidsøn i Gisle och Morthen Degen i Redinge, wij giørre witterligt i thette wort obne breff, att aar epther Gudtz byrdt tusende fiirehundrede halffemptesindtziuffue paa thet fierde, feria 2da post misericordiam dominj, hørde [wi] och saage, att kirckewerge och sognemendt gjorde en lauheffdt, som ther wor forfundit paa Winningherritzting aff dommeren och dannemendt, som dommeren self tillstodt paa for^{ne} aastedt i saa maade, som her epther föllger. Tha sagde for^{ne} kirke werger, att the hagde omgangit Skouthoffte och Attroppe by och i huermandtz gaardt och Ellebeck och Bollemosze och tilbage igien til for^{ne} Elffuestedt kirkegaardt, och bleffue ther standendis, och sagde saa, att all thend thiend, almisse och andenn rettighedt, som bør att gaa aff for^{ne} Skouthoffte och Attroppe bye, Ellebeck och Bollemoesze och the xxx skiepper byg, som for^{ne} kircke,

Eluested kircke och prest haffue aff Mordhu thiiil thiend (!), och sagde for^{ne} kirckeuerger saa, ath for^{ne} Eluested kircke haffuer hafftt thiend, almysse, ploubrødt och ald rettighede paa thend hellige kirckis wegne och sogneprestens wegne aff for^{ne} jordt och bye och gaarde, som bør ath gaa aff rette; och sagde, ath for^{ne} Eluestedt kircke och prest haffue hafftt i xl aar och mere wildett och wkiert, och kiendis the, kircke och prest i Herrestedt ingen rettighet ath haffue i thisse for^{ne} thiend och andden redsell. Her paa bade the them saa Gud hielpe och gjorde theris laugheffdt mett sogne mend, gillemend och gieffue lauthime-dags, som lougen indeholder, och them war forfundit. Jthem wij for^{ne} adspurde thend menige almue, som ther hoess war, om nogen prest i Herrestedt haffuer ilskett eller kiertt paa for^{ne} thiend och rettighet, som bør ath gaa aff Eluestedt sogen, tha wittnade for^{ne} almue och sagde ney, før end nu ath for^{ne} Her Hans Henrichsen paatall. Ath saa er gangit och farit i alle maade, thett wittne wij mett wore indsegle hengendis neden for thette breff. Datum vt supra.

Thett tredie: Jørgen Wrne, landttdommer i Fyenn, mester Klaus Anderszen prior i Dalum, Knud Wrne, Mogens Pedersen j Huntzloff wepner, Anders Thielleszenn fogit paa Blonnstvedt, Eske Huidt byfogit j Otthensse, Jes Tweszen raadmand ibidem och Jess Lauritzsen herritzfogit j Skammeherit euindeligen helse mett Gud: wij giøre witterliigt i thette wort obne breff, ath aar effther Gudtz byrdt mcdxciiij sabato cantate tha war skickit for oss och dannemend flere paa Fønbo landtztinng beskeden mand Jess Oluffszen i Attroppe och bedis om ett thingswittne aff viij dannemendt, som war Jess Thueszenn, raadmand vdj Otthensz, Lauritz Pederszen, herritzfogit i Sallingherrit, Jesz Lauritzsen herritzfogit i Skammeherit, Peder Kielszen i Birckit, Erich Byg i Dormetzstrup, Knud Hanszen i Stormosze, Anders Eskemannnd i Olsted och Niels Juell i Oyrdrup, huilcke viij for^{ne} dannemend alle sam-

drehtelig wunde paa theris gode thro, siell och sanden, ath the hørde och saae same dag inden thinge, ath for^{ne} Jes Oelszen och Hans Pederszen, kircke werger thiill Ellestedt kircke, och hade theris laghøringer inden thinge och hiemblett saa, ath for^{ne} kircke werger giorde theris log och logheffdt paa Attroppe, Skoufftofte och xxx skpr. byg j Mordu, ath thett aff rette hørett ath thiendes thiill Ellested kircke aarlig och presten ibidem och ey thill Herrestedt kircke eller prest, och war Her Hanns Henrichszen j' Herrested och kircke werger ibidem thiill thette loglig tinge steffnt. Ath saa gick for oss, thet vittne wij for^{ne} mett wore indsegle hengendis neden for thette wort obnne breff. Datum anno, die et loco vt supra.

Thett fierde: Erich Krumdige, Jørgen Quitzow, Anders Emmickszen, Jacob Brochenhuus kon: Matts: wor kieriste naadige herris befningsmenndt, Johann Brockennhuus thiill Wollersløff, Knud Ebbeszen thil Kouxbøll och Jacob Hardenbiereg thill Sandolt webnere, wij giøre witterligt for alle: Aar effther Gudtz byrdth mdxxxix tyugennde dag jule thiill landemode j Otthense for oss menige ridder-skaff i Fyen war schickede hederlige mend Her Clemett Pederszen, sogneprest thiill Herrestedt, paa thend ene och Her Niels Pederszen thiill Elluffsted paa thend anden siide om thrette them emellom var om Attrop bye, Her Clemitt wilde haffue thill Herrested sogen ligge skulle. Thj hand sagde: Attroppe ligger paa Herrested sogen grundt, och ald Attroppe byes affling falder paa Herritzsted sogen grundt. Ther thil suarit for^{ne} Her Niels Pederszen, sagde och beuiste, ath Attruppe bye aff arrild, alle mendtz minde, haffuer werit och legit thiill Elluffsted sogen, och ther som Attrup ther fran kommer, tha war icke siiden mere egien ther thiill end xij decimantes, som nogit formotte, och aff them kunde icke sognepresten sammesteds fange sin wnderholding. Tha effther thiiltall och giensuar, breffue och beuisning och sagens leilighet forfare wij, ath for^{ne} Herrested sogen er ett gott stoert sogen och gantz well

formaa ath holde theris sogne prest til erlig och øffrendis wnderholdinng, och Elluffsted sogen er fægje aff almw och ey formaa theris sogne prest thil redelig ath holde, om Attroppe ther fran komme; thj sagde och samptyckte wij saa ther om paa kon: Matt: wor kieriste naadigste herris wegne, ath saa skall were och bliffue mett for^{ne} sogner, som thill forn aff arrildtz thiid werit haffuer. Thett wittne wij for^{ne} mett wore beseglinge neden for thette wort obne breff. Datum vt etc.

End haffde hand for oss it obit beseglit papirs breff, lydendis som effther staa: Wij effther^{ne} Frantz Brockenhuus, kon: Matt: embitzmand paa Nyborg, Her Niels Pedersen, prouest och sogne prest i Nyborg, Peder Jacobszen, Jens Mortensen, borgemestere, och Hans Friisz, raadmandt i sammestedt, giørendis alle witterliigt och kiendis mett thette wort obne breff, aar etc. mdlvj sabato jubilate for oss hagde Niels Mulle och Niels Koll i Kolleroppe, kircke werger thiill Elluffsted kircke, vdj rette steffnett Jens Matzen och Joest Nielszen, kirckeuenger thil Herrestedt kircke, och hagde thennom thiilforne loughligen deelt och thilthalit thiil Herritzsted bircke tinnng for treduge skiepper byg, som Herrested kircke skulle aarligen giffue thiill Elluffsted kircke och presten, och war the paa begge parter ther fran och indfunden for oss i rette om thend sag mett hues breffue och beuisninger, the ther paa haffue. Tha lod the lesze adskillige breffue paa baade siider om samme thrette, och lod Elluffsted kircke werger lesze ith beseglit pergamentz breff, som salig Erich Krommedige, Jørgen Quitzow, Jacob Brockenhuus, Johan Brockenhuus, Knud Ebbesen, Jacob Hardenberg och Anders Emmichsen thiil Steensgaardt hagde wdgiffuit wed gudtz aar mdxxxix. Effthertj for^{ne} Herrested sogen er ett gott stortt sogen och formue sielf sin prest ath wnderholde, Olluffsted (sic) sogen findis en fægje almue vdj, mett flere ord och artickler, som samme godemendtz dom indeholder, fand wij for^{ne} Herritzsted kirckeuenger thiill ath fornøgie Elluffsted kircke

werger saa møgen biug och rettighet, som egien stannder, siiden for^{ne} godemendtz dom bleff wdgiffuit, och her effther ath wdgiffue aarligen xxx skiepper byg och huisz anden rettighet thiill for^{ne} Elluffsted kircke och presten, som the aff arrildtz thiid giffuet haffuer, effther the gode mendtz doms liudelse, och emeden samme theris breffue ere wed sin fulde macht, som Elluffsted kircke werger ther paa haffuer. Thill ydermere winnisbyrd trækker wij wore besegling neden paa thette wort obne breff.

Huilcke breffue wij aff wor synderlige gunst och naade haffue fuldbyrdt, samptyckt och stadfest och nu mett thette wort obne breff fuldbyrde, samptycke och stadfeste wed sin fulde macht ath bliffue vdj alle sine ord, puncter och artickle, effther som the vdj alle maade wduiszer och indeholder. Giffuitt Frederichsborg vj Septembris anno 70.

Registre over alle Lande Nr. 10, Fol. 164 ff.

2.

Wij Christian den Fierde (osv.) Giøre alle witterligt, at eptersom wj naadigst komme wdj forfaring, huorledis i wortt land Fyen i Nyeborg Leen schall findis tuende Sogner som heder Ryslinge och Ellested, huilcke schall werre saa ringe, at aff dennem en Sogneprest sig icke schulle kunde wnderholde, wj och naadigst erfarer, strax hos for^{ne} tuende Sogner tuende andre sogner att ligge, wed naffn Herrested och Gisle, huilcke alle for^{ne} fire Sogner nu aff trende Sogneprester schall betienis: Daa paa det at Guds Ords tiennere derris nødtørfstig wnderholdning kunde haffue, haffuer wj aff Christelig Øffrighedz omsorig naadigst for gott erachtet, beuilget och sambyctet, och nu med dette wort obne breff beuilge och sambtøcke, at naar nogen aff for^{ne} trende prester, som nu for^{ne} fire Sogner betienne, hender med døden at affgaa, schall for^{ne} fire Sogner samen annexeris, aff tuende prester at betiennis, nemblig Herrested och Ellested tillsammen, och Gisleuff och Ryslinge till sammen. Thj forbiude wi wore Fougitter (etc.). Giffuet

paa wort Slott Kiøbenhaffn den 21 Januarij Anno 1625.
Wnder wortt Zignett.

Christian.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 4. Vedlagt er Kongens Brev til Biskop Hans Michelsen, hvorved ovenstaaende aabne Brev fremsendes, og det paalægges ham i Fremtiden at forholde sig derefter.

3.

Henning Walkendorp och Gregers Krabbe fick breff,
Ellested sognetiende anrørendes.

C. 4tus.

W. G. T. Wiider, att efftersom oss Elsch. Jesper Friiss till Ørbeclunde, wor mand och tienner, oss vnderdanigst lader andrage, hurledis Ellested Sogne tiende skall vere for høyt satt paa Affgift, formedelst Atteruppebye skall verre ødelagtt: Da bede wi eder och wille, attj dess leilighed flitteligen forfarer, och siden Affgifften aff samme tiende setter, som billigt kand ehragtiss, och forsuarligtt kand verre. Dermed etc. Frederiksborg den 16 Martij Anno 1631.

Fynske Tegnelse IV, 133.

4.

Mogens Kaass i Raadet fick breff, saa och Doctor Hans Michelsenn at erklere dennem om Suindinge Sogn.

C. 4tus.

W. S. G. T. Wider, efftersom oss Elsch^e Henning Walchendorp till Glorup, vor Mand, Tiener och Befalingsmand paa vor Gaard i Odense, vnderdanigst aff os haffuer verret begerendis, at vi naadigst ville tilstede, det nogle hans bønder och tiennere udj Suindinge Lamdrup boendis, nemlich ni hele gaarde och tre halffue gaarde, som gaar till Gisløff Kiercke, matte her epter lige med andre hans tienerne i same bye søge hans egen Sognekiercke Suindinge: Da effterdj berettis, Presten till Gisløff sogn vdj den och

Annex Sognett att haffue till sammen Decimantes j^{ct} xj, och derimod Suindinge Sogn at skall være ringe och ickon xxxvij decimantes och fire møller, da bede vj eder och naadigst ville, att I [eder] medt forderligste imod oss erklere, om for^{ne} gaarde udj Suindinge Lambdrup kand medt guode føye bevilgis eller icke. Dermed etc. Odense den 8 Aprilis Anno 1632.

Fynske Tegnelse IV, 186—7 I Rigsarkivet, Saml. t. Adelens Hist. Fasc. 17, Nr. 105 findes fire Breve (af 1632) til Kansler Chr. Friis (fra Mogens Kaas, Biskop Hans Michelsen og Præsten Jens Jespersen i Gislev) angaaende den i ovenstaaende Kongebrev omhandlede Sag.

5.

Her Mogens Kaas fick breff Ellested sognetiende anlængendis.

C. 4tus.

W. S. G. T. Efftersom paa Affgifften aff Korntienden vdi Ellested sogn nogen tid forleden er giort Affslag, aff Aarsag Atterup bye der vdi Sognett var ødelagt, och vi nu forfare, vor och Cronens part aff be^m tiende att were funderit till Nyborigh schole, som aff sin indkomst intett bør att miste, saa och Borgemester och Raad vdi vor Kiøbsted Nyborigh offuerbødig were, den forige och fulde Affgiftt deraff at yde: Da dersom Os Elschelige Jesper Fris thill Ørbecklund, vor Mand och Thiener, som den nu vdi Feste haffuer, icke deraff vill giffve bet^e forrige Affgiftt, ey heller sognemendene der vdi sognet, som efter hannem bør att were dett nest, da bede Wi eder och wille, att I den til tvende Borgemester och Raad i Nyborrig deris middel bortfester. Dog at Jesper Fris sin vdgiffne Feste igien giffvis och fornøgis. D. Skanderborig 17 Martij 1634.

Fynske Tegnelse IV, 278 b.

6.

Christian den fierde (osv.) Vor synderlig Gunst thilfor. Wider, efftersom wii aff oss elsch. Her Mogens Kaas

till Støffringgaard, Ridder, wor Mand, Raad og Embidtzmand paa wortt Slott Nyborig, saauellsom eders wnderdanigste erklæring naadigst erfarer, Ellested och Gisløff Kiercher well att kunde annexeris och her effter aff en prest, effter oss elsch. Her Christen Thomesens till Stouffgaard, wor tro Mand, Raad, Cancellor och Befallingsmand udj St. Knudtz Kloster, hans wnderdanigst Begiering, betiennis, och Herrested och Rysling aff en anden; Ellested och Gisløff dertill medt at ligge hinanden nermest: Daa er wii naadigst tillfredtz, saa och eder her medt naadigst bede och befalle, attj strax giører den Anordning, att Ellested och Gisløff Sogner, som begge for^{ne} Her Christen Thomesens Sognekircher till hans gaard Lychisholmb, annexeris, och her effter altid aff en prest betiennis, iligemaade och att Ryslinge och Herrested Sogner her effter samblis och annexeris. Dermedt scheer wor Willie. Befalendis eder Gud. Schreffuet paa wort Slott Frederichsborg den 3 Aprilis Anno 1642. Wnder wort Zignett.

Christian.

Udskrift til Biskop Hans Michelsen.

Orig. i Fyns Bisparkiv, Gudme Hrd. 5. Vedlagt er den paa-beraabte Erklæring, dat. 30 Marts 1642, hvori ovenstaaende Ordning anbefales »uanset at Herrested og Ellested hidtil har haft een Præst, og Gislev og Ryslinge en anden».

7.

Erklæring fra Hr. Mogens Kaas, Lensmand i Nyborg, og Biskop D. Hans Michelsen angaaende Adskillelsen af Herrested og Ryslinge Sogne.

Eftersom Kgl. Maj.s naadigste Befaling, dat. Kbhvns Slot d. 16 Juni 1642, er os til Hænde kommen, formel-dendes, at eftersom Hs. Kgl. Maj. naadigst nogen Tid for-leden for godt haver anset at annexere Ellested og Gislev, saa og Ryslinge og Herrested Sogne, og Hs. Kgl. Maj. naad. erfarer, at ærl. og velb. Mand Frantz Povisk til Ravnholt skal have Jus til Herrested Kirke, hvorover ærl.

og velb. Mand Niels Trolle til Trolholm og Erik Kaas til Lindskov underdanigst ere begjærendes, at Ryslinge, som er deres Sognekirke, af sin egen Præst maatte betjenes, paa det de selv kunde dertil kalde en Præst, naar samme Kald ledigt bliver: Da er det højstbem. Kgl. Maj.s naad. Befaling, at vi os med forderligste skulle erklære, om for^{ne} Ryslinge og Herrested vel kan separeres og herefter, naar den Præst, dennem nu begge betjener, ved Døden afgaar, hver af dennem ved sin egen Præst betjenes. Saa have vi samme Kgl. Maj.s naadigste Befaling underd. at efterkomme begge forbemeldte Sognes Lejlighed erfaret og saaledes befunden, at Herrested Sogn haver stedse af Arildstid haft sin egen Sognepræst, indtil for en 17 Aar siden, da blev det først annexeret til Ellested Sogn, og nu næst forgangen Paaske til Ryslinge Sogn. Men Ryslinge Sogn haver for langsommelig Tid for sin Ringheds Skyld været til Ellested annexeret. Derfor synes os, at Herrested Sogn kunde endnu alene af sin egen Præst betjenes, Ryslinge Sogn i lige Maade af en Præst betjenes, dersom de gode Mænd, som deres Separation ere begjærendes, ville lægge noget til samme deres Sognepræsters Løns Forbedring; og at Kgl. Maj. vilde naadigst bevilge, at samme Præster til Herrested og Ryslinge maatte begge være om een Skat at udlægge, saa ofte den paabydes, efterdi der gaar nu ikke uden een Skat af begge Sogne. At dette er efter Kgl. Maj.s naadigste Befaling vores underdanigste Erklæring, bekjende vi med vores egne Hænder underskrevne. Datum Nyborg Slot den .. Julii 1642.

Udkast med Biskop Hans Michelsens Haand i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 11.

8.

Christian den fjerde (osv.). Wor sønderlige Gunst thilforn. Wiider, efftersom vi for nogen tid forleden naadigst haffuer for got anseet, at Ryslinge og Herrested Sogner i wortt Land Fyen schulle annexeres, och oss elschelig Niels Trolle til Throlholmb, Befallingsmand paa

wor Gaard udj Roschilde, sambt Erich Kaas till Lindschouff, vore Mend och Thienere, nu vnderdanigst haffuer veret begierendes, att Ryslinge, som er deris Sognekerche, aff sin egen prest maatte betiennis, paa [det] at de self dertill kunde kalde en prest, naar Kaldet ledigt bliffner: Da effterdj vj aff eders vnderdanigst Erklering forfare, forbe^{te} Ryslinge Sogen aff sin egen prest vell at kunde betienis, naar den gamle Prest, som nu er i Herrested, ved døden affgaar, dersom forskreffne Niels Throlle och Erich Kaass, som denne Separation begierer, self Sogneprestens løn ville noget forbedre, och vj der hoes ville beuilge, att begge presterne aff Herrested och Ryslinge motte begge vere om en Schatt at vdlegge, saa ofte dend paabydes: Ere vj naadigst tillfrids, at begge forskreffne Sogner effter dend gamle Prestis i Herrested hans død huer aff en præst maa betienis, saa och begge presterne, naar schatt paa-bydis, om en schatt maa vere at vdlegge, effterdj der nu aff begge Sogner iche gaar uden en schatt. Dog at i Acht haffuis, at presten i Ryslinge noget aff forbe^{te} Niels Throlle och Erich Kaass eller deris Arffuinger bliffuer thillagt, saa hand sig nødtørffteligen kunde wnderholde. Dermed (osv.). Schreffuett paa vor Slott Kiøbenhauffn den 29 Aprilis Anno 1643. Wnder wortt Zignet.

Christian.

Udskrift: Os elschelig erlig och welbiurdig Her Mogens Kaass thil Støffringgaard, Rider, wor Mand, Raad och Embidsmand paa vortt Slott Nyborig, och D. Hans Michelsen, Superintendent offuer Fyens Stift.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 14.

9.

1648, 28. Januar. (Frederiksborg). Kong Christian IV forunder Kansler Hr. Christian Thomesen og hans Arvinger og Efterkommere paa hans Sædegaard Lykkesholm Patronatsretten til Gislev Kirke.

Afskrift i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 18. Smst. Nr. 10 findes Kongens Befaling af 13. Decbr. 1647 til Hr. Mogens Kaas og Biskop Hans Michelsen om at afgive Erklæring angaaende Kanslerens Andragende om denne Patronatsret, tilligemed Erklæringen og andre Dokumenter vedrørende Sagen.

10.

1679, 30. April. (Kjøbenhavn). Kong Christian V afhænder for 250 Rdl. Patronatsretten til Ellested Kirke til Erik Sehested til Lykkesholm, Krigskommissær i Fyn.

Afskrift i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 18.

11.

1733, 5. November. (Lykkesholm). Th. Adeler (Etatsraad) tilskriver Biskop Chr. Ramus, at han ifølge Forord. af 8 Nov. 1726 i sin Tid havde meddelt baade Kancelliet og afd. Biskop Lodberg, at han med Lykkesholm Gaard og Gods ogsaa havde kjøbt Gislev og Ellested Kirker, ligesom han senere med kgl. Konfirmation havde kaldet Hr. Povl Haagerup til Præst smst. Da han imidlertid ikke havde modtaget nogen Tilstaaelse for den gjorte Anmeldelse, udbeder han sig en saadan.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 31.

III. Til Ringe og Herringe Sognekalds Historie.

Ovennævnte to Sogne, af hvilke det første ligger i Gudme og det andet i Salling Herred, dannede i ældre Tid eet Pastorat. Men da i Aaret 1668 den hidtilværende Sognepræst, M. Hans Leth, kaldtes til kgl. Hofprædikant og Confessionarius, synes den Omstændighed, at Kirkerne havde forskellige Patroner, at have forvoldt Adskillelsen.

1.

Om at Herligheden af Annexpræstegaarden i Herringe og nogle andre Bol skulde følge Præsten i Ringe og Herringe, ligesom den havde gjort i Bispernes Tid.

Wij Frederich thend Anden (osv.) giøre alle witterligt, att ephther som thenne Breffuuser, hederlig Mand Her Niels

Adamssøn, Sogneprest thill Ringe og Heringhe Sogner wdj wortt Landt Fyen, haffuer nu for oss giort beuiislig, Herligheden aff hans Annexe prestegordt wdj Heringe, saa wel som aff nogen andere boel, som Sognepresternis wnderholdinge sammesteds haffuer verit tillaugdt, stedtze wbehindritt att haffue fuld hans formendt, sogneprester thill for^{ne} Sogner, saa well wdj Bispernis Tiid som siiden, thill nu nogen tiid forleden, thett er hannom bleffuen formeentt. Tha haffue wy epther wor synderlig gunst og naade wndt, beuilgett och tillatt, och nu mett thette wortt obne breff wnde, beuilge och tillade, att for^{ne} Her Niels Adamssøn och hans eptherkommer, Sogneprester thill for^{ne} Ringe och Heringe sogner, mue och skulle wbehindritt niude och beholde herligheden aff for^{ne} Annexe prestegaardt och Boell epther the breffuis liudelse, for^{ne} Her Niels Adamssøn ther paa haffuer, lige som andre hans Formendt, Sogneprester sammestedt, for hannom haft haffuer. Dog skall hues Sagefald, som kand falde aff for^{ne} Gaardt och Boell, stedtze vbehindrit følge Stichtz Leensmanden paa wore wegne, som och wdj Bispernis Tiid scheet er. Thi forbiude wy (osv.). Giiffuett paa wort Slott Koldinghus thend xxiiij dagh Februarij, Aar Mdlxxix. Wnder wort Signet.

Friderich.

Samtidig Kopi i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 25.

2.

En Retssag mod Præsten i Ringe og Herringe.

Efterfølgende Sag fra 1580, vedrørende Hr. Niels Adamssen, Præst i Ringe og Herringe, og Lensmanden Laurits Brockenhus til Brangstrup, har navnlig Interesse med Hensyn til den Tids Retsforfatning. For øvrigt fremgaar det ikke klart af de foreliggende Aktstykker, paa hvis Side Retten har været. Er Præstens Fremstilling rigtig, kommer Laurits Brockenhus ikke til at staa i noget heldigt Lys som Rettens Haandhæver. Præstens største Brøde turde være, at han har »tinget under Toug« med Lensmanden.

Men Sagen gik ham saa nær, at han skal have taget sin Død over den¹⁾.

a.

Jeg Sone Hansen wdj Ryslinge, Proest wdj Gudmeherritt, kiendis oc gjør vitterligt, att som Her Niels Adamsen i Reinge i dag i Sanct Knudts Kircke, vdi Mester Jørgen Simensens oc Mester Hans Langs oc Her Hans Stagis vdi Odense deris Neruerrelse, wor steffnd for mig aff hæderlig oc høylert Mand Mester Niels Jespersen, vor Superintendentt, att forklare sig wdi den sag, som nogen tiid har hengd vdi trette mellem erlig oc velbyrdig Frandts Wrne till Hindemad oc hannem om en Fole, som Her Niels hagde sig tilbytt aff en sin sognemand, vid naffn Madz Olsen i Reinge, huilcken Fole Oluff Laurssen i Skellerup, for^{ne} Frands Wrms tienere, hagde kiendt sig veedt vdj Her Nielsis være, oc beuist at verre sig tyffuestolen fraa. For huilcken sag Hr. Niels skulle haffue optingdt fore till erlig oc welbyrdig Lauridz Brockenhus till Brangstrup, Høuitzmand paa Nyborg, paa Kong^e Matt^e vegne. Da fremlagde for^{ne} Her Niels først itt Dom, giffuit aff Gudmeherritz ting Aar 1580 then 4 dag Augusti, liudendis saa i sin Beslutning, att Dommeren effter tilltall, gensuar, breff oc segell, som for hannem i rette bleff lagd, oc dend sags Leylighed viste icke andett att sige for rette, end finder for^{ne} Her Niels Adamsen i Reinge fore att affhende sig same Fole effther Lougen inden trinde fem eller den dag tree wger, oc Frandz Wrnis tienere, Oluff Laurssen i Skellerup, sin Fole igen att bekomme effter Lougen. — Dernest fremlagde hand itt Tings widne, vdgiffuit for^{ne} Aar oc Dag paa for^{ne} tingh, liudendis, at Her Niels stod inden tinge for tings dom oc tilbød att wille same dag louguerge

¹⁾ Leerbech, Forsøg til en Beskrivelse over Ringe Sogn, S. 63—4. Om Niels Adamsen og hans Formand, Tord Simensen, med hvem det ogsaa fik en ulykkelig Ende, se Rørdam, Hist. Kildeskrifter 2. R. II, 538—41. 563—4.

sig for then sag om then Fole, som hand vor tildømt, om saa vor, att hand thet burde att giøre medt rette. Ther till suaret Jens Wiborg paa sin Hosbunds, erlig oc welbyrdig Mandz Lauritz Brockenhusis till Brangstrup, Kong^e Matt^s Befallingsmandt offuer Nyborg Leen, hans vegne, begerde, att for^{ne} Her Niels skulde thet fuldtøye oc giøre effter Recessen. Oc paa Kong^e Matt^s oc for^{de} hans Hosbunds vegne forbød hannem sin Predicke stoell, indtill saa lenge hand sig for same sag har forklarit effter dendt Doms Lydelse, som nu i dag afsagd er, som same Dom oc Tings vidne vdi sig sielff widere formæler. — Ther effter berette Her Niels mundtlig, før^{ne} sag oc trette saaledis att verre forløben, att neste Torsdag, effter for^{de} Dom saa vor afsagd, som forskreffuit staar, wor hand till tingitt oc tilbød att fuldtøye sin Lou¹⁾, som hand var forfunden. Da bleff der suarit, att der var ingen hast der medtt, før den rette tiid var kommen. I dett tog Niels Schriffuer aff Falde Her Niels aff till siide og sagde till hannem: Her Niels, i veed vell, att Lensmanden med sine Fogeder har hafft stor wmag med eders sag, huilckidt icke kand verre giortt om syis eller wden wederlag; thi hand maa endelig nyde dett noget adtt. Der till suaritt Her Niels, att hand gerne aff sin Formue vilde betalle dend godemandz oc hans Fogeders wmag, paa thet hand kunde haffue en gunstig Leensmand oc bliffue i denne saa well som i andre sager for wrett forsuaritt. Effter disse ordtt beskedet Niels Schriffuer Her Niels att skulle møde sig paa Egeskous gaard om anden dagen, som vor Fredagen der nest effter, oc loffuit da att handle hans sag houss welbyrdig Lauritz Brockenhus. Oc samme Fredag att morgen møttis Her Niels oc Niels Schriffuer effter deris Forord. Da gick Niels Schriffuer første gang op att forfare dend gode Mandz villie; oc kom ned igen oc sagde, att hand vilde haffue halff andett hundritt Daler. Oc der

¹⁾ D. e. fuldbyrde sin Ed.

Her Niels holt sig der wdj megit besueritt, gick Niels Schriffuer anden gang op att forfare, om den gode mand vilde nogett slaa aff. Oc kom saa nedt oc gaff tilkende, att hand hagde affslaget dett halffue hundritt. Oc der Her Niels meente, den sum att verre offuer hans effne, gick Niels Schriffuer atter op oc kom genisten nedtt oc sagde, att mand gjorde dett ickon verre, att mand gjorde dend gode mand saa megitt aff dett, thi hand vilde inthet ringere end de hundritt Daler, som skulle vd oc betallis inden dend siiste tre wge dag, som naffn giffuis i Dommen. Der tog Her Niels vedtt, att hand vilde same Sum Penge inden for^{de} tiid vdgiffue, dog med disse Forord (som hand sagde) att hand gaff dennem icke till nogen Bøder eller Sagefaldtt, men der med att verre Leensmanden oc hans Fogeder tacknemelig for deris wmag, oc att hand kunde haffue en gunstig Leensmand oc verre forsuarit for wrett. Nogle faa dage der effter opyte hand for^{de} it hundritt Daler till Niels Schriffuer i Falde i hans stue, neruerendes Madz Knudsen i Ellegaard oc Her Nielsis egen suend vid naffn Peder Jenssen. Oc berette Her Niels, att hand end da hagde de same Forord till Niels Schriffuer, att hand gaff det icke som ett sagefald; thi hand viste sig wskyldig, men for de endelige sager, som forskreffuit staar. Oc sagde sig det med for^{ne} Madz Knudsen oc sin Suendtt att kunde beuise. — Der den tredie wge dag kom, som hand vor forfunden endelig att giøre sin Loug, møtte hand med xxv mend til tingitt oc bødtt til att fuldkome Lougen. Daa vor der ingen, som dend vilde hende. Daa opstod Jep Lercke aff Haffuendrup paa sin Hosbundz, erlig oc welbyrdig Lauritz Brockenhusis, vegne oc sagde, at hans Hosbund vilde inthet videre haffue med then sag att bestille, end Her Niels maatte affhende dend Fole, oc Frantz Wrnis Bonde dend maatte anamme. Oc for^{ne} Frantz Wrnis Bonde anamede saa til sig paa tinge samme tiid for^{ne} Fole. Og dette kunde icke for^{ne} Her Niels Adamsen faa beschreffuit. — Da effter saadan Her Nielsis Beretning, oc

effterdi att hand icke hagde fuldkomit dend Dom, som hand skulde affhende for^{ne} Fole effter, effter Lougen, oc hand oc saa haffuer giffuit sin Leensmand Penge effter hans egen Beretning, før hans rette Lougs dag kom, da sagde Mester Niels, att hand icke torde stede for^{ne} Her Niels wdj sit Embede, men forbød hannem ald Præstethieniste baade inden oc wden Kircken i begge sogner, ind till saa lenge hand enthen hoess Kong^e Matt. eller Hans Naades Leensmand sig for thend sag anderledis haffuer forklaritt, oc beuiist for Mester Niels med sin høye Øffrigheds schrifftelig Hiemmell, att Mester Niels maatte hannem wforuitt for den sag sit Preste embede igen tilstæde. — Att saa for mig gangit er, som forskreffuet staar, vidner Jeg med mit Signett her vnder trycktt, kierligen tilbedendes for^{ne} Mester Jørgen, Mester Hans oc Her Hans med mig at besegle. Actum Odense Løuerdagen den 24 Septemb. A^o 1580.

Original med tre paatrykte Segl (Mester Hans Lang har ikke beseglet, i Hr. Hans Stages Segl staar: H. C.) i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 25.

b.

Wi Frederich then anden (osv.) helse ether oss elsk^e Absalon Gøye, Embitzmand vdj Dallom Closter, oc Breide Rantzou, Embitzmandt paa vor Gaardt vdj Odense, vore Mendt oc Thiennere, saa oc hederlig oc hoglerdt Mandt, Mester Niels Jespersen, Superintendent vdj Fyens stigt, kierligen mett Gud oc vor Naade. Wider, at thenne breffuiser, Hr. Niels Adamsen, Sogneprest till Riinge oc Herringe Sogner ther vdj vort Landt Fyen, haffuer vnderdanigste for oss ladet berette, huorledis hand for nogen tid siden haffuer sig tillhandlet en Hest aff en sine Naboer, vid Naffn Mats Oelsen, huilcken hand oc en tid lang haffuer haffdt oc brugt, till en Mandt, oss elsk^e Frans Wrnis thienner, er kommen oc kiendt sig vid samme Hest, oc hannem for then haffuer tiltalet oc forfølget till Tinge. Huor vdinden for^{ne} Her Niels Adamsen sig berober paa Dannemends Vidnisbyrdt, som hoess haffuer verret, ther hand

for^o Hest skall haffue sig tilhandlett, oc gode Mendskundskab om then Mands bekiendelse, som samme Hest till hannem haffuer affhendt; oc sig therfore wskyldeligen vdj slig Wtilbørighed att angiffues. Oc beretter, att hand skal haffue giffuet oc fornøiget oss elk^o Lauritz Brockenhus, wor Mand, Thienner oc Embitzmand paa vort Slott Nyborg, som Presterne oc Stigtzhandelen ther vdj Lenidt haffuer vdj befaling, en Summa Pendinge, for hand schulle hannem handtheffue till rette oc lade sine Fogeder suare oc hielpe hannem ther vdj, hues Rett vaar. Huilcket siden for Eder, Mester Niels Jespersen, er angiffuet, som hand skulle haffue tingett vnder Toug, saa I therfore haffuer verret foraarsaget att sette hannem fraa hans Embett oc Kaldt, till hand slig beskylding sig fraalagde. Huilcke Pendinge hand beretter sig icke till nogen optingning, men for en willighed oc forsuaar, hand af for^o Laurs Brockenhus vaar begierendis, hannem att haffue fornøyett, oc sig vdj denne Sag at verre wskyldig oc skee for kort. Huorfore hand vnderdanigste haffuer verret begierendis, att then Sag motte komme till billig forhør. Tha paa thet for^o Her Niels icke skulle wforrettes, men her om maa komme vdj visse forfaring, oc for^o Her Niels maa nyde sin Rett oc Wskyldighed, om hand her vdj findes vskyldig, eller oc therfor thilbørilig maa straffis, om anderledis befindis, bede wj eder, befale oc nu met thette vort obne breff fuldmagt giffue, attj met thett første paa beleilig Tid oc Stedt ether forsamble, steffnendis alle Parterne, thenne Sag anrørendes, for Eder vdj Rette, grandsker oc grandgiffueligen forfarer ther om ald leyligheden, oc siden endeligen dømmes her paa, om for^o Her Niels vdj dett Thiufferij mett for^o Hest findis skyldig eller icke, oc om hand haffuer tinget vnder Toug, eller for anden leylighed for^o Pendinge haffuer vdgiffuet, saa hand for then Sag, ther som hand findes skyldig, maa bliffue straffet som tilbøriligen, eller oc bliffue frij og wforrettet, om hand er wskyldig. Oc

hues i vdi saa maade her om grandskendis, forforendis, dømmendis eller for Rett affsigendis worder, attj thett vnder Ethers Signeter giffuer clarligen fraa eder beschreffuet, som i ville andtsuaare for Gud oc verre bekiendt for oss. Ther met skier vor vilge oc befalinge. Ladendis thet ingenlunde. Giffuet paa vort Slot Skanderborg then xvij Dag Decembris Aar etc. Mdlxxx. Wnder wort Signet.

Friderich.

Samtidig Kopi i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 25.

3.

1636, 18. Februar. (Haderslevhus). Kong Christian IV befaler Mogens Kaas, Lensmand i Nyborg Len, og Biskop Dr. Hans Michelsen at tilholde Præsterne i Fyn af Medlidenhed at undsætte Præsten Hr. Niels (Povlsen Harboe) i Ringe, hvis Præstegaard nylig var brændt. Af de Kirker, som havde nogen Formue, skulde han ogsaa have Hjælp.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 21.

4.

Om Herringe Sogns Adskillelse fra Ringe.

Leerbech beretter i sin Beskrivelse af Ringe Sogn, S. 4 og 65, at Herringe blev fraskilt »ved Cort Henrik Merker, af gammel Slægt, som da ejede Fjellebro og vilde have sin egen Præst«. Men dette kan ikke være rigtigt, da Hr. Jørgen Brahes Arvinger den Gang endnu besad den nævnte Hovedgaard i Herringe Sogn. At Biskop Niels Bang i Odense har ønsket den gamle Forbindelse opretholdt, ses af følgende i udateret Udkast bevarede Brev fra ham til Ringe Kirkes Patron, Feltmarskal Körbitz. Men da Braherne kaldte en egen Præst til Herringe, har det maaske dog ikke været Biskoppen ukjært, at Valget faldt paa en Mand, der ikke blot haardt trængte til Befordring, men ogsaa paa en Maade synes at have været noget besvogret med Biskoppen selv.

a.

Høyædle och Welbaarne Hr. Rigens Marschalck,
høyfortrode, hulde Patron.

Giffues hermed paa Eders Excellentzis megit gode Skriffuelsze til ydmygt Ansuar tienstwilligen tilkiende, at Jeg i gaar haffuer E. Excellentzes Client, Knud Jacobszøn, flittig examineret, som bestoed sig ret wel och er dycktig befunden til det hellige Prædicke Embede, nest Gudz Hellig-Andz medvirkende bistand, at betiene, huortil Gud giffue Lycke for Christi Skyld! Jeg haffde ordineret hannem i Dag tillige med en anden, som kom til Hospitalet¹⁾; men ieg raade hannem først i Dag at reise til Ringe til Hoff-prædicanten²⁾, som haffuer loffuet mig at wilde arbeide paa at disponere Welb. Preben Brahe til at wnde Knud Jacobsøn Annex-Sognet til, som Jeg icke andet wil formode, end det jo skeer. Jeg haffuer och skreffuit Welb. H. Henrick Lindenauff til, at hand ved første Post vilde beordre en, som kunde tage be^m. Knud Jacobsøn i Æed, effterdi Hans Welb., som det plejer at forrette paa Hans Mstz. Veigne, er nu icke tilstede, mens offuerreigst til Kiøbing-haufn³⁾. Jeg skal fremdeles arbeide paa at vere be^m. Knud Jacobsøn beforderlig, huad Jeg kand. Och wil ellers ynske, nogensinde nogit ved min Ringhed Ed. Excellentz til Velbefald kunde forrettis. Skal Jeg dertil findis som skyllig saa willig (etc.).

¹⁾ Herved maa menes Laurits Knudsen Trøsterup, der blev Kapellan hos Hr. Anders Christensen, Præst ved Hospitalet i Odense og til Paarup Sogn. Man har et Brev fra denne til Biskop Bang, dat. 18 April 1668, med Begjæring om at faa ovennævnte Kapellan ordineret. Dette kan da i det tidligste først være sket Dagen efter, og før den Tid kan Biskoppens nedenstaaende Brev heller ikke være skrevet, men heller ikke mange Dage senere, som de følgende Breve vise.

²⁾ Den ovf. S. 481 nævnte M. Hans Leth.

³⁾ Udkaſt til dette Brev findes paa samme Blad, som nærværende Brev er skrevet paa.

b.

Jesus C. styrche och opholde i mechtigste Varetegt och høyeste Velsignelse min kiere Her Biscop med dydfulde Hustro, gode Børn og ganske Huusz, baade til Siell och Liff, lenge och vell. Amen. I Natt, ved 12 Slet, gode Her Biscop och høyærede Fader, Hr. Niels Bang, kom, imod all Forhaabning och Anmodning min welb: gode Fruis och omhyggelige gamle øffrigheds, welb. Fru Anne Gyldenstiernes meget behagelige Schriffuelse til min fattige, hielpe-løse Suoger, Jacob Matzen¹⁾, at hendes welb. kiere Søn, welb. Præben Brahe, for hendis Welb: Schyld vil kalde hannem til Hæringe Kald. Gud i Himmelen vere alle deris Løn! At hand derfor strax schulle komme til det ynck-somme och medlidende edle Huusz Huedholm, och sig denne Dag indstille for voris Erwærdige Biscop i Othense. Gode Her Biscop, høyfortrode Fader och mechtige Forfremmer, annammer denne fattige, fader- och hielpe-løse som egen Søn aff Alle forlat, och for Guds, det berømmelige Suogerschabs, ja den Tillids Schyld, jeg och min lille Kone (som haffuer ichun den ene Broder) haffuer til E. Ærværdighed och kiereste Hustro, som huldigste Suogerske, hielper hannem efter egen gode behag, at hand, som er aff ingen Middel, maa aff synderlig Gunst och medføð Kierlighed ey for lenge bliffue opholden. O huor tachmentmeligen wille vi Anrørende kiende det her i Synderby, och beredvilligen aff yderste Formue efter plichtighed vederlegge, om iche anderledis, da med daglig och idelig Bøn och hiertelig Suck til vor fellis Gud, at det maa gaa hans Erwærdighed med alle sine i langvarende Karskhed och Sundhed altid vell. Jeg tuiler intet i nogen Maade, men forlader mig gansche paa Gud och Hans Ærværdigheds

¹⁾ Jakob Madsen Gamtofte tog 21. Juni 1665 theologisk Attestats med Karakteren illum. Testimonium publicum for ham, udstedt IV Non. Jan. 1666, findes i Fyns Bispearkiv, Stiftets alm. Breve 268. Han var en Søn af Præsten Hr. Mads Simensen i Gamtofte, hvis Datter var gift med Hr. Ditlev Monrad i Sønderby.

tro och ubedragelig Løffte indtil Døden. O Gud i Him-
melen bevare Eder alle, ydmygeligst helsede, fra alt ont.
Amen. Synderby, manè hora 7. die 21 April, 1668.

H. Erv. tro och flittige Forbeder
och oprigtige Suoger i graffuen

Dethloff

Monrad¹⁾ Eg. h.

Udskrift: Hæderlig och Høylerd Mand, M. Niels Bang,
Superintendent offuer Fyens Stigt, min gode och høyærede
Her Fader och Velyndere, dette tienstvilligen.

c.

Nest wenlig Helsen ald welstands ønsche och min
stedtze bereduillig tienestes ærbiudelse.

Kierre Mester Niels Bang, høyærede och fornehmme
goede Wen. Haffuer Jeg i daug hans goede Schrifuelse
bekommen, huorføre hand wenligen och paa ded fligtigste
schal uehre betachit, at hand wille gjørre mig dend tien-
neste och efter Begierring wilde saa snart expedere ner-
uerende Breffuiszer Jacob Madtzen, saa haffuer hand nu
effter Ordinandtzen giort mig sin Eed, och haffuer Jeg
paa min Broders och min weigne giffuet hannemb Colladtz.
Er derforre nu begierrendis, at Bispen, som min fornhemme
goede wen, ville ordinere hannemb ded snareste mueligt.
Jeg ærbiuder mig altid igien udj alt, huis Bispen til be-
hagelig tienneste kand wehre. Slutendes hannemb med
alt kiert haffuende udj Guds trygge beschiermelsze, med
mange goede Netter, som min kiere Moder och Jeg fligtig
ønscher hannem og hans Kiereste.

Forbliffuendisz stedtze

Datum Huednolmb den hans tienstvillige

23 Aprilis Anno 1668.

P. Brahe m. pp.

Udskrift til Biskop M. Niels Bang i Odense.

¹⁾ Om denne karakteristiske Personlighed (en Broder til Biskop Erik Monrad i Ribe) findes udførlige Efterretninger hos J. C. Bloch, Den fynske Gejstligheds Historie II, 294 ff. Jvfr. Saml. til Fyns Hist. og Topogr. IX, 212 f.

5.

1679, 22. December. (Torpegaard). Anne Vind sl. Arendt von der Kuhla's til Løgtved afhænder til sin »kjære Søn« Henrik Gyldenstjerne til Boltinggaard Patronatsretten til Ringe Kirke, som hun med en anden Patronatsret havde kjøbt af Hr. Erik Banner til Orregaard, som atter havde tilforhandlet sig disse og andre Jura Patronatus fra Kgl. Majestæt.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 18.

6.

1745, 4. Juni. (Kjøbenhavn). Kong Christian VI konfirmerer en Fundats om et Sejerværk i Ringe Kirke, oprettet af Generalmajor Henrich Bielke Kaas, under Datum: Boltinggaard 1. Maj 1745.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 29.

7.

1754, 27. Februar. (Boltinggaard). Generalmajor Henrik Bielke Kaas skjenker paa egne og afdøde Hustrues, Anne Wind von der Kuhla's, Vegne til Ringe Kirke Sølvalterstager og andre Alterredskaber af Sølv, samt Orgel og Penge til Lønning af en Organist.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd. 30.

Bidrag til fynske Kirkers og Præstekalds Historie.

IV. Jordløse og Haastrup Sogne.

Ved Christian III's saakaldte Klemmebrev af 9. Jan. 1555 vare de to ovennævnte Sogne blevne forenede til ét Pastorat, som de endnu ere. Men da Præsten Jens Lavritsen Fugl døde 1593, gjorde den adelige Frue paa Østrup i Haastrup Sogn et Forsøg paa at faa en egen Præst til dette Sogn. Forsøget mislykkedes vel, men de derom vexlede Breve fortjene dog at kjendes, da de bl. a. oplyse den i hin Tid ret almindelige Skik, at Herregaardsfolk ikke søgte deres Sognekirke om Vinteren, men lod Præsten, naar han havde forrettet Tjenesten i Kirken, komme op paa Herregaarden og prædike for dem, noget, der naturligvis foranledigede, at det varede længe, inden han kunde komme til sin anden Kirke, om han havde Annex.

1.

Men ganske venlig Hilsen (osv.). Kjære Lavrits, kan jeg dig venligen ikke forholde, at min Sognepræst, Hr. Jens i Jordløs, er død, saa vi have nu ingen Præst her til Hostrup Kirke. Er derfor min ganske venlig Bøn til Dig, at Du vilde vel gjøre og være os behjælpelig, at vi maatte bekomme en Præst her for os selv her udi Hostrup Sogn, som dette tilforn af Arildstid været haver; fordi Hostrup Sogn haver aldrig været under Jordløs Sogn, førend nu

Hr. Jens bekom begge Sogne udi min salig Husbonds Fra-værelse, hvilket han hart fortrød udi sin Tid, at for^{nø} Hr. Jens fik Hostrup Sogn til Jordløs Sogn. Dog beholdt han samme Sogn, fordi min sl. Husbond ikke meget holdt Hus her paa Østrup udi sin Tid, uden han kunde komme hid en Gang eller to om Aaret. Og er her nu mere til en Præst at udrette her udi Hostrup Sogn, end den Tid Hr. Jens fik samme Sogn, fordi her er nu to Herregaarde udi Sognet, og der var ikke uden Østrup ene, der han fik Sognet. Og for^{nø} Hr. Jens fik samme Sogn med vrang Undervisning, og er her mange fattige Folk bortdøde her af Sognet og hverken fanget Skjel eller Skriftemaal, fordi han havde saa meget at bestille udi begge Sogne, at han ikke kunde komme til dem alle, naar de havde ham behov udi de Maade. Desligeste er her ogsaa meget at bestille til en Præst her udi begge Sogne, fordi her er disse mange Herregaarde, og om Vinteren han skal prædike adskillige Tider paa samme Gaard, saa er det Aften, førend Prædiken til den sidste Kirke bliver ude; og er ikke vel muligt, at een Præst kan vel udrette samme Embede, som det sig bør. Og haver ieg ogsaa talt med Peder Bilde der om, hvis han vel skal ydermere berette Dig Lejligheden, end jeg nu skrive kan. Kjære Lavrits og kjære Broder, gjør nu udi alle Maader, som jeg tror dig til, og vil nu paa denne Tid ikke videre umage Dig (osv.). Datum Østrup den 3 Dag Aprilis Anno 1593.

Karen Bryske

salig Iver Lunges, m. e. H.

Udskrift: Ærlig og velb. Mand, Lavrits Brockenhus til Brangstrup, Hovedsmand paa Nyborg, min kjære Broder, ganske venligen tilskrevet.

Orig. med Spor af Segl (kun Underskriften er egenhændig) i Fyns Bispearkiv (Salling Hrd. 49).

2.

— — Kjære Karen og kjære Søster, Gud være altid hos Dig (osv.). Haver jeg forstaaet paa Din Skrivelse, at

vor Herre haver kaldet Hr. Jens i Jordløse, og Du gjerne vilde, jeg vilde forhjælpe, at hvert Sogn maatte bekomme sin Præst; og Du formelder i Din Skrivelse, at samme Sogne er formedelst vrang Undervisning forhvervet sammen. Saa veed jeg ikke rettere, end salig Kong Christian, salig Ihukommelse, haver funderet dennem sammen, saa jeg tænker, de godt Folk, som haver fordret det hos Hs. Maj., have vel vidst, hvad de have gjort udi de Maader, saa jeg tror vist, det staar ikke lettelig til at rygge; og tror ikke andet, end der jo findes Beskeden, som sl. Kgl. Maj. Kong Frederik haver udgivet, at hvor Hovedsognet gav Kald, skulde Annexet nøjes med; saa jeg intet vil befatte mig med samme Kald videre, end naar jeg bekommer Bispens Skrivelse, at altingest er efter Ordinansen og Kgl. Mandater tilgaaet, saa vil jeg gjøre, hvis mig bør i de Maade. Og vil ikke videre umage Dig med min Skrivelse, meden vel have Dig Gud alsommægtigste befalendes med mange gode Nætter, som Karen og jeg ønsker Dig. Egeskov den 5 April 1593.

Lauritz Brockenhus.

Samtidig Kopi i Fyns Bispearkiv (Salling Hrd. 43).

3.

Kjære Mester Jacob (osv.). Haver jeg bekommet Karen Iver Lunges Skrivelse, hvilket jeg sender Eder, derhos Svar paa Brevet, jeg haver skrevet tilbage igjen: at I ville forvare det hos Eder, til jeg kommer der til Byen, som jeg agter paa Mandag eller Tirsdag ved Guds Hjælp; thi jeg haver at tale med Eder, hvis Magt paaligger. Dette vilde jeg lade Eder vide, om nogen af Sognemændene talte med Eder derom. Og gjør altid gjerne, hvis I kan have godt af; og vil befale Eder Gud alsommægtigste. Egeskov den 5 April 1593.

Lauritz Brockenhus.

Udskrift: Min gode Mester Jacob Madsen, Superintendent over Fyns Stift, venligen til Hænde.

Orig. i Fyns Bispearkiv, Salling Hrd. 49.

V. Præsten Hans Knudsen i Østerhæsinge.

Saa farligt det i gammel Tid var for en Præst at lægge sig ud med en mægtig Adelsperson¹⁾, ligesaa fordelagtigt kunde det være at have en saadan til Talsmand under mislige Omstændigheder. Herpaa kunne følgende Breve vedrørende den ovennævnte Præst tjene til Bevis. Om denne lidet hæderlige Person findes for øvrigt mere i Biskop, Mester Jacob Madsens Visitatsbog (S. 268), og til hans tidligere Liv indeholder en i Kirkehist. Saml. 3. R. IV, 427—33 meddelt Ægteskabssag et karakteristisk Bidrag. Hans Beskytterinde var den rige og myndige Fru Helvig Hardenberg til Arreskov og Kjærstrup, Enke efter Erik Ottesen Rosenkrantz. Men Præsten synes kun at have lønnet hende slet for hendes Forsvar²⁾.

1.

Min ganske venlig Hilsen (osv.). Kjære Mester Jacob, kan jeg Eder venligen ikke forholde, at min Sognepræst, Hr. Hans i Østerhæsinge, haver været hos mig og berettet mig, at Provsten haver ladet hannem stevne for Eder formedelst et Kvindfolk, som haver tjent hannem udi Vinter. Hvorfor er min venlige Bøn til Eder, at I vilde gjøre vel for min Skyld og være hannem behjælpelig udi denne Sag, saa vidt som ret er, at hannem ikke skulde ske nogen Uret eller Skade. Thi jeg forser mig, at ingen kan beskyldte hannem andet end det, som ærligt og godt er, som han vel beviser med godt Folk. Kjære Mester Jacob, gjører her udi, som jeg tror Eder til (osv.). Af Arreskov den 6. Juni 91.

Hellewiig Hardenbergtt
mynn egenn hand.

¹⁾ Et oplysende Exempel i saa Henseende findes i Kirkehist. Saml. 3. R. V, 516 ff.

²⁾ Jvfr. Søkilde og Jørgensen, Hillerslev og Østerhæsinge Sogne, S. 101.

Udskrift: Hæderlig og høylærd Mand, Mester Jacob, Superintendent over Fyns Stift, min synderlig gode Ven, ganske venligen tilskrevet.

Orig. med Segl i Fyns Bispearkiv, Salling Hrd. 50. (Kun Underskriften er egenhændig).

2.

Venlig Hilsen forsendt med Gud. Kjære Hr. Hans, Gud være altid hos Eder. Giver jeg Eder venligen tilkjende, at jeg paa Eders Vegne haver handlet med Kansleren og de fire Herrer samtlig med stor Forbøn og langsom Beskeden; haver jeg dog nu bringet det saa vidt, at de paa denne Tid ere tilfreds med Eder. Dog ville de ingelunde skrive Bispen til derom; thi de besværede dennem derudi for adskillige Aarsagers Skyld. Haver de dog given Breide fuld Befaling at give Bispen tilkjende mundtligen, at han ingen Forhindring skal gjøre Eder længer, men I skulle her efter nu som tilforn tage Vare paa eders Kald, som Breide Eder selv vel ydermere skal give tilkjende; dog at I intet begynder med Tjenesten igjen, førend at Breide haver talt med Bispen selv. Det stod meget hart, førend jeg kunde fange god Beskeden. Gud befaler jeg Eder. Ex Kjøbenhavn den 14 Juli Anno 1591.

Helvig Hardenberg.

Udskrift: Ærlig og vellærd Mand, Hr. Hans Knudsen, Sognepræst i Østerhæsing, udi egen Haand, ganske venligen.

Orig. med Segl smst. Hverken Brevet eller Underskriften er egenhændig.

3.

— — Kiære Mester Jacob, eftersom Eder vel fortænkter, at I sidste Gang har skrevet min Moder¹⁾, Fru Helvig, til, at I ingenlunde turde tilstede Hr. Hans i Hæsing til Kald igjen, førend I havde faaet Raadsens Bevilling, saa giver jeg Eder venligen at vide, at jeg haver talt med Raadet

¹⁾ D. e. Svigermoder.

paa hans Vegne og givet dem saadant tilkjende: saa har Raadet bevilget og tilstedt ham, at han maatte komme udi sit Kald igjen, og har de givet mig Befaling paa, at jeg skulde lade Eder saadant vide. Hvorfor er min venlige Bøn til Eder, at I vil gjøre vel for min Moders Skyld og lade ham nu komme udi sit Kald igjen. — — Datum Odense den 26 Juli 1591.

Breide Rantzow.

Kier M. Jacop, min wenlig bøn er til eder, at i wil wel gior oc komme nu pa louerdage til meg til Rantzholm oc vorhielp min unge Søn til sin Cristenthumb nu pa Søndag først komendis. Slig eder umag at vorschylde wil ieg altid findes willich, udi huiss made ieg eder til willie oc gode kand were. Hermedt Gud beffalindis.

Breide Rantzow
egen handt.

Udskrift: Hæderlig og højæld Mand, Mester Jacob, Superintendent over Fyns Stift, min besønderlig gode Ven, ganske venligen tilskrevet.

Orig. med Segl smst. Kun Efterskriften er egenhændig.

4.

Jeg Hans Knutzøn, Sogneprest thil Øster Helsing, kiendis met thette mit obne breff oc egen Hand, at effterdi ieg haffuer nu en tid lang werret opholdet aff min Sogne tienniste aff min kiere Superintendent for min Forseelse skyld, ieg haffuer deswerre wdi min enckemands sede beleygit et Quindfolk wthi mit egit brød, huilket mit Fald ieg wist aff hierted haardelig fortryder. Oc er mig nu for Guds skyld naadigen effterlat aff E. oc W. regerings raad, saa ieg maa komme thil Kaldit igen, effter som de gode Herrer haffuer mundtelig giffuet Erlig oc Welbyrdig Brede Rantzow beskeden paa, oc hand siden haffuer skreffuit min kiere Superintendent, M. Jacob Matzøn, thil. Tha loffuer ieg oc thilsiger min kiere Superintendent at wil nu

publice wthi then christen Kirke affbede thette store scandalum, huilket ieg ocsaa forhaaber, mit Sognefolk skal mig gierne efterlade. Oc loffuer min kiere Superintendent met thenne min egen Hand saa paa min Salighed oc Welferd, at ieg aldri skal findis i saadan synd eller i andre groffue Laster efter thenne dag, som kand were then christen Kircke thil Forargelse oc thet hellig prædicke embede thil Foractelse, saa at, huis saadant skier (huilcket Gud forbyde) oc mig louligen offuerbeuisis kand, tha beplicter ieg mig at staa fraa mit Kald oc preste embede for wden widere dom oc rettergang, oc aldri at bruge nogen talsmand thil hannem eller andre sager anrørendis i nogen maade. Huis ocsaa Danmarkis raad bliffuer anderledis thil sinds her om, oc wille fortørnis paa for^{no} Superintendent, for hand haffuer saatt mig i mit embede igien, oc hand der wdoffuer skulle lide nogit, tha beplicter ieg mig at skulle staa fraa Kaldit, før hand skulle lide nogit for min skyld. Datum Othense 28 Julij A^o 1591.

Johannes Canuti
testor propria manu.

Orig. med Spor af paatrykt Segl, smst.

VI. Østrup-Hjadstrup Præstekalds Adkomstbreve.

Det hører til de store Sjeldenheder, at der i Præstegaardene findes Embedspapirer fra det 16. Aarhundrede. Tidens Tand og særlig Ildsvaade har sædvanlig for længe siden fortæret alle slige Minder fra en fjern Tid. Det var mig derfor overraskende at faa Meddelelse om, at der i Østrup-Hjadstrup Præstearkiv endnu findes nogle Brevskaber, der ere over 300 Aar gamle. Ved et Besøg der i Egnen fik jeg ved Sognepræstens, Hr. Lic. theol. Th. Hansens, Godhed, Lejlighed til at tage dem nærmere i Øjesyn og at erhverve Afskrifter af dem, som her skulle meddeles. De vidne navnlig om den Omhu, hvormed man i det 16. Aarhundrede søgte at værne om Præstegaardenes

Tilliggelse. Men de ville ogsaa i andre Henseender ikke være uden Interesse for kyndige¹⁾, og kunne paa flere Maader supplere det ret mærkelige Billede af Landsbyforhold og Bondeskikke i det 16. Aarhundrede, som den af C. Molbech udgivne Østrup By-Lov fra 1598 afgiver²⁾. Et Par af Brevene (6 og 7) give historiske Oplysninger, der neppe haves andensteds, og antyde, at Hjadstrup Sogn før Reformationen har været et eget Pastorat, og at det senere har været forenet med Skeby Sogn, inden det blev annekteret til Østrup³⁾.

1.

1558, 8. Sept. Magelægsbrev om Jord til Østrup Præstegaard.

Kiendis iegh Per Knudssøn y Hiorssløff, att iegh haffuer maglagtt nogiitt aff myn gords iord y Ørckebye beliggendis med erligh oc vell fornumstighe mand Her Christofer Jenssøn, Sogne prest tiill Østroe Soghen; offueruerendis Hans Matssøn y Hiorsløff, Matz Anderssøn y Østroe, iij agre, then ene nest nordhen op tiill Østroe presthe gaards lylle aawendingh, oc vender paa vdgangs gierdett med then øster endhe oc med then vester endhe paa preste gaardhens iord, oc end ett stycke iord, wender lyghe saa, oc end ett stycke iord, som vender paa prestens store aawendingh med den vester endhe oc paa wdgangs gierdett medtt then øster endhe, oc end et stycke iord, vender oc paa gierdett med then øster endhe, oc brøder

¹⁾ Saaledes indeholder navnlig Nr. 1 og 5 adskillige mærkelige agrariske Betegnelser.

²⁾ Trykt i Hist. Tidsskrift I, 417 ff. Jeg benytter Lejligheden til at gjøre opmærksom paa, at Molbech a. St. S. 432 forvexler Østrupgaard i Østrup Sogn med Gaarden Østrup i Haastrup Sogn (jvfr. foran, S. 699). Det var den sidste, som Iver Lunge (ikke Lange, som der staar i Jac. Madsens Visitatsbog v. Crone, S. 264) ejede.

³⁾ Den første Præst i Østrup, som kjendes af Navn, var maaske Hr. Hans Brun, der var her 1493 (Vedel Simonsen, Bidrag til Odense Bys Hist. II, 1, 39). 1536 var Hr. Jørgen Præst i Østrup (Danske Mag. 3. R. VI, 135).

med then vester endhe med alle fyre forsletthe¹⁾ for samme iij stycker iord, oc beplegther iegh meg syell att gerdhe gaardhen for samme iij stycker iord, hwilckett maglagt ieg forplygther meg at holdhe, saa lang tydt som for^{nº} Her Christofer eller hans effther kommer, prester, ville samme maglagtt brwge oc nydhe. Att saa er y sandhed tyll ydermere vitnesbyrd træcker iegh mytt indsegell nedhen paa thette mytt obne breff. Datum Hiorsløff ipso die Marie virginis natiuitatis, anno incarnationis dominj 1558 mdlviij.

Orig. med paatrykt Segl.

2.

1558, 28 Sept. Østrup Præsts Kvægmærker.

Hans Claussøn y Monckeboe, herritz fogiitt y Lundherritt, Per Knudssøn y Hiorsløff, Niels Deghen ibidem, vij gjør vitterligt for alle medt thette vortt obne breff, anno dominj mdlviij, onsdaghen nest for Sancti Michaelis arcangelis dagh, for oss oc manghe danne mend flere paa Lundherritz tingh var skyckett hederlighe mand Her Christofer Jenssøn, Soghen prest tiill Østrope Soghen, hwilcken her haffde tha veritt iij samfeldhe tingh oc oplysthe oc gaff tiill kiendhe sytt Qwegs mercky saaledis, att hans quegh er ryst y thet høgre øre oc ett holl y samme øre, oc en skure ondher y thet venstre øre; oc tiill bødt hand samme iij tingh, att var ther noghen y for^{nº} Lundherritt, att ther haffde samme quegh mercke, tha ville hand gierne aff mercke sytt quegh, att hwer skulle nydhe oc beldhe²⁾ sytt egiitt. Tha var her inghen, som swaritt ther tiill, att ther haffde saadant ett mercke. Att thett saa gyck oc

¹⁾ I Saml. t. Fyns Hist og Topogr. IX, 191 Not. har jeg forsøgt en Forklaring af dette Ord, som neppe er rigtig, da Ordet synes at betegne de yderste Ender af Agrene, der benyttedes til Høslæt eller Tøjring.

²⁾ besidde.

for, thet vitner vy for^{ne} medtt vor beseglingh trøckendis nedhen paa thette vort obne breff. Datum anno, die et cetera.

Orig. med 3 paatrykte Segl.

3.

1562, 18 Febr. Lovhævd paa Østrup Præstegaards Jord.

Wij effther^{ne} Hans Claussøn i Monckeboe, Herritz fogitt i Lundherritt, Søffren Perssøn i Ottrope, Jørghen Knudtssøn ibid., Matz Anderssøn i Nisløff, Niels Nielssøn i Hiorløff, Scriffuer til for^{ne} tingh, Knud Hersk i Emerløff, Hans Olssøn i Lunde, Stafen Olssøn i Tostrope, Hans Matssøn i Hiorløff, wij gjør vitterligt for alle medt thette vort obne breff, anno dominj Mdlxij, Onsdaghen nest effter Dominica inuocauit, for oss oc manghe danne mend flere paa Lundherritz tingh var skickett en erlighe dannemandh, Per Knudtssøn i Hiorløff, kronentz dielle fogitt, huilcken som ther bedis om ett Tings vitne, thet feck oc loffuelighen fremledte vedt viij trofasthe dannemend, som var Jens Hellijsøn i Lunde (osv.) huilcke viij dannemend ther alle sandrecthelige vitnett paa theritz gode tro oc sanden, att the paa for^{ne} thing oc dagh sandelighe saaghe oc hørde indhen tingy standendis for thenom these effther^{ne} erlighe dannemend, Hans Thomesøn i Ørisløff, Hans Morthenssøn i Norope, for^{ne} Per Knudtssøns lageheffs loffhøringer, the hiemmeledhe her indhen tingy for dom saa, att for^{ne} Per Knudtssøn haffde giortt syn loff paa lauheffd siell tolfthe med godhe iordegne bønner oc bønner sønner, gylle oc geffue, lagtmedags, som dommeren haffde hanom forfunden, medt these effther^{ne} Anders Laurssøn i Skybye, Niels Bryde i Bellingh (osv.) oc indvordhe Østrope presthe gaard, som presten nu vdi boer, med all sytt gordtzrom oc haffuerom, oc indheffde hand tiill for^{ne} preste gaard all then iord, ager oc engh, skoff oc marck, feedrefft oc saadan rettighed, som ther til lygher oc effther loffuen til legidt haffuer, oc serdelis presthe enmerckdyt indheffde

hand medt skoff, ager oc engh, som thett nu begreben oc forfunden er, oc sex agre offuer Skynberigh, til hobe løber i synder oc i nør, medt theritz forsletthe. Item prestens Dyne engh, item ij Flyntt agre paa Hiorsløff marck, item fyre agre tiill samell i Øster marck paa Lange agers diell. Thesse for^{ne} aasteder ind vorde for^{ne} Per Knudtssøn medt loff paa lauheffd for fry ornom oc eyndiell tiill for^{ne} Østroe presthe gaard, syell tolfthe mand suor oc badt thenom saa Gudt tiill hielpe, att hand kiendis inghen mand inden i thesse for^{ne} aasteder, som thet segh for bemeller, lod eller diell eller rettighedt att haffue, vden Gudt almegtigste oc hederlighe Mand, Her Christofer Jenssøn, som nu er Soghen prest til Østroe, oc hans effther kommer, Sogne prester tiill for^{ne} Østroe Soghen, som for^{ne} Per Knudtssøn haffde syn hosbondz, erligh oc velbyrdighe Mand Eskild Giøe, Konningl. Mayt. Lentzmand, hans fulde magt att giøre samme heffd, lyge som for^{uit} staar, paa Her Christofers vegne, som ¹⁾ haffuer veritt brugt til for^{ne} presthe gaard wijskedt oc wkierd effther loffuen. Huilcke for^{ne} loff paa lauheffd for^{ne} hans loffhøringer, Hans Thomesøn oc Hans Morthenssøn, for tings dom melte stadig oc fast at blyffue, saa vel som aastedett, som the oc giorde i dagh inden tingy, wrygelighe att hollis; oc vor alle lotz eyerne loffuelighe tingh kallitt til heffden, ther hand var funden til syn heffd, tisligeste var the oc loffuelighe tingh kallitt fraa tingett oc tiill loffstedet i modt loff oc lauheffd, oc inghen ther var att suare ther i modt, huerken ther dom gick, oc ey heller paa loffstedet. Til huess ydermere vitnesbyrd os bedre foruaringh, att thenne for^{ne} lauheffd saa gyck oc giørt bleff oc wrygelighe hollis skall, som forskreffuit staar, tha haffue vy for^{ne} laditt trøckt vore indsegell nedhen paa thette vortt obne breff. Datum anno, die et cetera.

Orig. med ni paatrykte Segl.

¹⁾ D. e. disse forskrevne Aasteder (s. ovf.).

4.

1568, 22 Sept. Magelægsbrev om Jord til Hjadstrup Præstegaard.

Jørgenn Bunde y Allusse, Herytz fogett i Lune Herytt, Lauris Hersk y Lyngby, tyngschryffuer, Rasmus Perssøn y Emerløff, Lauris Jørgenssøn i Ottrup och Matz Anderssøn y Nisleff, wy gør wytterlygt for alle och kendis mett thette wortt obnebreff, Anno Domini mdlxviij, Onsdagen nest effther Matej apostolj dagh, paa Luneherytz tynggh schyckett wor Knud Olssøn y Hiadstrupe, hagde y rette kallett these effther^{ne} paa ett santt wyndisbyrdt at bere, huad the^m wytterliggt wor om nogett Jordt, som skulle were maglafft emelle[m] preste gaarden y Hiadstrupe och Hans Olssøns gaardt y Brandsby. Tha først framkom Rasmus Laurssøn i Hiorssløff och wynede paa syn Hustrups wegne, att hun sagde for hanum, att hun kunde myndis i xxiiij aar, och er fød y then gaard y Brandzby, som Hans Olssøn y bor, att ther lyger iij agre y Plogkrogh, the ere maglafft fraa preste gaarden y Hiadstrupe emodh thenn Jordt, som brugis tyll preste gaarden, y Bierum marck, som lyger y thenn gaardz moll, som Hans Olssøn y Brandzby y boer. Niels Massøn i Østrupe handt wynede och paa syn Hustrus wegne, att hun er och fød y samme gaardt y Brandsby och kandh myndis y fyretiuffue aar, att same for^{ne} agre haffuer lygett y maglaff tyll Hans Olssøns gaardt emodt then Jordt y Bierum marck, som brugis tyll preste gaarden och lyger y Hans Olssøns maall. Karen Hanses y Egense hun winede, att hun kandt myndis y L aar, att samme for^{ne} agre haffue werytt holdett for maglaff emodt thend Jordt i Bierum marck Ther bade the thenum alle och huer serdellis saa Gud tyll hielpe opaa, huer mett ij opracte fyngre. Her effther bedis, fiick och framlede Her Chrystoffer i Østrupe ett fullt tyngsvyne wed otte Danemendt huilke ther alle wynede paa tro och sandhedt, att the paa for^{ne} tynggh och dagh sandelyge soge och hørde, att thette saa y allemaade giick och faar,

som for^{nit} staar. Och emodh samme wyndisbyrdt wor erligh och welbyrdigh mand Axel Vrne tyll Søegaardt, Danemarcks ryges Candzeler, oc Hans Olsson loulige kallett, och stodt Matz Brun, fogett y proustegaarden¹⁾, och Hans Olsson tyll wedermaals tyngh, ther thette tyngsvine wd-gick. Thett bekende och wy mett wore indzegle neden paa thette wortt obnebreff.

Orig. med 5 paatrykte Segl.

5.

1572, 20 Jan. Hjadstrup Annexpræstegaards Jordtilliggende.

Then Annex Prestegaard y Hiastruppe.

Anno domini 1572 then Søndag nest for Pauli con-versionis dag wore tysse effther^{ne} dannemend, Rasmus Knudsson, Lauris Hanssøn, Knudt Kløff och Jørgen Perssøn y Hyadstrup, vdtagen aff Hyadstruppe Sogen steffne aff Erliig mand Christoffer Jenssøn effther Kongeliig befalling²⁾ tyll att computere, regne och meth Scriftt bestaa, hues iord eller eng ther tyll Hyadstruppe prestegaard fyndis och brugys. Tha haffuer de regnet offuer samme iord, och mett ett beseglett Sogne vynde bekende, att thenne effther^{ne} iord och eng lygger och brugis tyll Hiadstruppe præste gaard.

Først i Vestermarck: En ager bag Rasmus Knudssøns gaardt, vender paa demmingen mett then vester ende, mett syn forslett, iij skepper landt. Item iij agre, vende paa Knud Kløffs gaard mett de øster ende[r] och paa lylde mose mett de vester ender, mett deris forslett, j ørt. land. Item ij stycker iord, vender paa veyen mett de norder ender, oc paa en auending mett de sønder ender, vj skt. Item en ager offuer tuerveyen, mett syn forslett ved den

¹⁾ Rigskansleren var nemlig forlenet med Vor Frue Provsti i Odense.

²⁾ Se Saml. til Fyns Hist. og Topogr. IX, 173. Christoffer Jensen er sikkert den daværende Præst, som vel har ført Pennen ved denne Lejlighed og derfor ikke betegner sig selv som Hr., der ellers var Præstetitelen.

sønder ende, iij sk^r. Item eth lydett stycke ved Stubbelde mett en forslett ved nørre ende, ij sk^r. Item en ager, vender paa Møllehøy mett then sønder ende, en lyden forslett for den norder ende, v sk^r. Item ij stycker iord, vender paa lylde moose paa (!) deris forslette och paa Møllehøys vey mett de nørre ender, v sk^r. Item eth stycke, vender paa Møllehøys vey mett den norder ende och paa tangerne mett den sønder ende, en lyden forslet, iij sk^r. Item ij stycker ved Barneker, mett deris forslette, vj sk^r. Item eth lytt stycke, vender paa Barneker mett then ene ende och paa Gyruup marck mett then norder ende, mett en lyden forslet(!), ij sk^r. Item en ager paa Kystelycke mett en forslet wed then sønder ende, x sk^r. Item en auending offuer marck becks ager mett en forslet ved then sønder ende, vij sk^r. Item en auending, vender paa Gyruup marck mett then nørre ende, v sk^r. Item en ager nest Gyruup marck, vender mett then vester ende mett forsletten paa maarkbeck, vj sk^r. Item eth stycke iord, vender paa maark beck mett syn forslet, iij sk^r. Noc eth lydett stycke, vender lyge saa, j sk^e. Item en lyden styuff iord wed maark beck, [mett deris] forslette for de sønder ender, j ørt. [land]. Item ij stycker iord och en styuff eng [paa siden] hooss, [the nøsteragre haffuer en forslet ved then nørre ende]¹⁾, vj sk^r. Item paa Mosebierg[s agre en ager mett syn forslett for den norder ende] v sk^r. Item eth stycke, vender paa demmingen mett syn forslet ved thend nørre ende, iij sk^r. Ithem eth stycke ved gerdett, v sk^r. Ithem eth stycke offuen for klocker agre, iij sk^r, eth stycke, vender paa gaarene mett then øster ende, iij sk^r. Item eth stycke paa Mosebierg nest maen, ij sk^r. Ithem ij stycker paa Mosebierg, vender paa Norbys haffue mett de vester ender, forslett for baade

¹⁾ De indklamrede Ord her og andensteds er tilføjede fra et vedliggende for øvrigt mindre fuldstændigt Udkast.

ender, v sk^r. Item ij stycker paa samme dyld¹⁾, vende lyge saa, iij sk^r. Item iij agre paa Blastrup maarck, vender paa Blastrup gerder mett de østre ender mett deris forslatte, xxij sk^r. Eth skeppe land paa hørland. Item en auending for Tømmebrøds²⁾ agre, som er: vj sk^r. land. Eth lytt stycke, vender paa auendingen, ij sk. [mett] en lyden forslæt³⁾ for then vester ende. Item ij agre paa Gyrup maarck, vender paa Stubbekelde mett de søndre ender, xv sk^r. Item en styuff iord y Kabbedrup lycke, som er vj stycker, x sk^r. [mett deris] forslette for [de] sønder ender. Item en styuff iord [mett forslette] oc eng y Emmerløff maarck y Plokrog, xvj sk^r. land

Saa land — xvij ørt.

Item eng aff dysse maarcke xx leess.

Hiadstruppe prestegaards iord och eng
i Hestengs maarck.

Først eth stycke hooss kircke maen, ij sk^r. Item eth stycke ved Blastrup kircke stente mett syn forslat ved thend sønder ende, iij sk^r. Item eth stycke paa samme dyld østen nest veyen, en forslat for thend sønder ende, v sk^r, och sk^e land for enden paa klocker agre. Item eth stycke mod Blastrup stenhøye, en forslet, vender paa gaaren mett thend vester ende, iij sk^r. En lyden auending offuen for samme agre, ij sk^r. Item en styuff iord wed kircke mae och eng, j ørt. landt. Item en auending offuen for Heløcke, v sk^r. Item eth stycke paa Heløcke, vender paa samme auending mett then øster ende och paa syn forslet for den vester ende, iij sk^r. Item en styuff iord och eng, kallis Prestholm, j pund land. Item ij stycker iord paa Hestengs agre mett deris forslette for de sønder ender, viij sk^r. Item eth stycke iord y Bierrum paa Holme

¹⁾ Saaledes staar der tydelig nok her og i det følgende. Men hvad betyder dette Ord? I Udkastet staar her: samme Sted.

²⁾ Udkastet har: Tommebrøds.

³⁾ Kan ogsaa læses: forslat.

agre, ij sk^r. Item ij stycker y Nylycke, vj sk^r. Item eth stycke paa Vøgæ agre, iiij sk^r. Item ij stycker iord paa Blastrup marck, sønden stenhøye, mett forslette for den vester ende, viij sk^r. Item ij agre sønder der fra paa samme dyld forvden forslette, xvj sk^r. Item ij stycker paa Blastrup maarck, vender paa Blastrup gerder mett de vestre ender, viij sk^r. Item ij stycker, vender paa Hesteng mett de øster ender, vij sk^r, eth lydet stycke sønden op tyll, ij sk^r.

Saa land — x ørt. oc v sk^e.

Eng: Summa y samme maarck xiiij læss.

Thremmehøys maarck.

Først v agre østen nest kircken iij ørt. land. Item en ager for kirckeport vj sk^r. Item eth stycke iord for paa Asynd¹⁾, forslet for begge ender, iij sk^r. Item tho andre paa samme dyld, forslet for begge ender, iiij sk^r. huer en ved gerdet ij sk^r. land, forslet ved begge ender. Item j stycke ved Plokrogs gerde, forslett for thend vester ende, iij sk^r. Noc eth paa samme dyld, forslett for begge ender, iij sk^r. Item eth lydet stycke paa samme dyld, forslett for begge ender, ij sk^r. Eth skeppeland paa gaase-land eng for thend øster ende. Item eth stycke for kircke bro eng for thend norder ende, iij sk^r. Item eth forslett oc eth stycke iord paa samme dyld, ij sk^r. Item en auending sønden nest samme stycker, iiij sk^r. Item eth lydett stycke iord, vender paa Breker mett [en] lyden forslett, j sk^e. Item eth stycke, vender paa krogs gerde, mett en forslet for thend sønder ende, iij sk^r. En ager paa samme dyld, vender paa gerdet mett syn forslett, v sk^r. Item en styuff iord, kallis Tremmehøy, mett eng for begge ender for thend norder syde, iij ørt. iiij sk^r. Item iij stycker paa Brandsby maarck, forslette for de ij, j ørt. land. Eth skeppe høeland wed Aasgaard, eth stycke, vender mett thend norder ende paa Nyssis beck, v sk^r. Item eth stycke norden Lagebiere, ij sk^r. Item eth stycke

¹⁾ Aasen?

paa bierget, vender paa Breker, v sk^r. Item eth paa samme dyld, vender lyge saa, iij sk^r.

Saa land xiĳ ørt. v sk^r land.

Eng y samme maarck xi leess.

Af Hiadstrup prestegaard haffuer presten herligheden oc vj ørt. byg vden tynden¹⁾.

Decimantes i Hiadstrup Sogen xxxj.

Tynden kand effther tiden beløbe: Byg xiiij ørt. Rouff viij ørt. Haffre iij ørt. Och aff prestegaarden for tind j pund rouff, 18 skepper byg.

6.

1581, 5 Marts. Sognevidne om Præstens Rettighed til Hjadstrup Præstegaard.

Wy efther^{ne} Anders Knudtzen, Sogneprest thill Lynngby och Proust y Lundeherridt, Staffen Madtssen y Kappedrup, Niels Oluffsen y Emmerløff oc Peder Perssen ibid. giøre vitterliggt for alle med thette wortt obne Breff, att Aar ephther Christi Fødtzell 1581, then Søndag Lætare, for oss oc flere Dannemend, som den dag Hiadstrop Kircke søgte, tilstede wor hederligh Mand Her Christoffer Jenssen, Sogneprest till for^{ne} Hiadstrop Sogen, huilcken paa for^{ne} Hiadstroppe Sognesteffne tilspurde meenige Sognemend y for^{ne} Sogen, huad de Gamle witterliggt wor, oc huad de wnge haffde spurd aff deris foreldre, om Hiadstroppe præstegaards Friihed hørde prestene till aff oldtid eller icke; oc waar hand begierrendis, att de der till wulde suare deris Sandhed, som de wiiste oc y Sandhed haffde spurtt. Ther till suariid først Rasmus Knudtzen y Hiadstrop oc Jørgen Mordssen y Emmerløff, att de kannnd myndes 70 Aar, daa haffuer Sogneprestene thill Hiadstrop Sogen, H: Jesper Drage, H: Hans Niellssen brugt Hiadstroppe præstegaard

¹⁾ Annexpræstegaarden var fæstet ud til en Bonde. Præsten oppebar alle tre Tiender af Gaarden.

fri med Stedtzmaal, Eghtt oc Arbeyd, disliigiiste H: Christoffer Jenssen, som nu er Sogneprest, annammiitt samme prestegaard fri for siig, oc haffuer brughttt thend fri wkiertt y 24 aar. Disliigiiste bekiende for^{ae} Rasmus Knudssen oc Jørgen Mortssen, att the haffue hør oc spurd aff theris foreldre, att der bode en Prest i Hiadstroppe prestegaard y Biscop Moensis Thiid, hed H: Hans Pistor, huilcken Biscop Moensis Breff der findis y Hiadstrup kircke om Hiadstroppe presteboer, och therom widre bemelder. Item widnet for^{ae} Mennd oc Knud Oluffssen, Jørgen Perssen oc Knud Kløff paa sin egen oc sin høstrues Ane Knuds wegne, att de hørde Per Marckussen oc Marren Peders, som lang tiid bode y Hiadstroppe præstegaard, sagde for thennum y deris tjid, att de stedde Hiadstroppe prestegaard aff deris sogneprest H: Peder, som da bode y Skyby, oc thienthe hannum. Item widnitt Jep Knudsen y Blastrup for sin hustrues moder Appelonni Hansse, disliigiiste for sig sielff, att hun kand mindis 70 Aar, oc hand mindis 50. Da haffuer de, der bode i Hiadstroppe prestegaard, giord deris Sogneprest Ect oc Arbeyd. Liige det samme windett oc Niels Oluffsen y Emmerløff, Peder Perssen ibid. oc Rasmus Gregerssen y Brandzby huer for sig. Oc icke nogen mand andett haffde spurd, eller wiste att siige her nogett emod y noger maade. Her ephther begierett H: Christoffer Jenssen ith Sognewidne wed 8 trofaste Dannemend, som waar Jørgen Jensen oc Hans Mattssen y Bladstrop, Niels Madtssen, Per Knudssen oc Chriisten Staffensen y Hiadstrop, Anders Hanssen, Knud Rask y Gyrop oc Søffren Søffrenssen i Brandtzby. Huilcke for^{ae} Dannemend alle wundne y tro och sandhed, att dett y Sandhed saa giick oc foer, som forskreffuitt staar. Dett samme bekiende wy ocsaa, och tiill yddermere wishedtzwidnisbyrd trycker wy woris Signeter neden paa dette wort obne Breff. Datum anno, loco et die vt supra.

Orig. med 4 paatrykte Segl.

7.

1581, 8 Marts. Herredstingsvidne om Præstens Rettighed til Hjadstrup Præstegaard.

Jørgenn Bunde y Allusse, Herritz fougett y Lunde-herritt, Lauritz Hersch y Lyngby, thingschriffuer. Lauritz Jørgenssen y Ottrupe och Thomis Hanssen i Ørrisløff, Wy gjørre wytterligt for alle wdi thette wortt obne breff, att Aar efther Gudz byrdt Mdlxxxj, Oensdagen nest effter Søndagen Letare, som wor thenn viij dag Martij, paa Lunde-herritz thingh wor skicket hederligh Mandt Her Christoffer Krogh¹⁾, Sogne prest tiill Østrupe och Hiadstrupe Sogner, huillcken ther hagde ladett y Retthe kalle these effther^{ne} paa et sannt windisbyrdt at berre, huadt huer thennum wytherligt er, om thenn prestegaardt y Hiadstrupe, Knudt Olssen nu iboer, haffuer till dess fuldt Sogne presterne tiill same sogenn medt Stedzmaall, Landgille, Egtt, Arbeid och alldt anden Herlighed och Redzell, som och bør medt Retthe aff att gaa, eller ey. Tha først fremkom Jep Perssen i Gerskouff, Oluff Jørgenssen ybm. och Madtz Rask y Østrupe och winnede, att førendt the ginge tiill tinget, worre the huoss Jørgenn Perssenn i Gerskouff och hans Søster Anne Jørgenns, som ere thu gamble och skrøbelige folch, saa att the giider icke wandritt tiil tingett. Tha sagde the for thennum, att the kunde wel mindis y lxxx Aar, att for^{ne} prestegaardt y Hiadstrupe, Knud Olssenn nu yboer, haffuer meth Stedzmaall, Landgille, Egt, Arbeid, Herlighed och alldt anden Redzell, som ther pleyer meth Rette aff att gaa, fuldtt the prestmenndt, som haffuer werritt Sogne preste tiill Hiadstrupe sogenn; och ingenn anden prestegaardt ther haffuer werridt till Hiadstrupe sogenn wdenn thenne samme. Vnge Lauritz Hanssenn y Ørrisløff paa synn Moders Boilds Hanssis, Jep Kløff i Nisløff paa synn Moders Anne Kløffs theris wegne winnede,

¹⁾ Hos Wiberg, III, 700, kaldes han Krag. Men i nærværende Brev staar tydelig nok Krogh.

att the haffue sagtt for thennum, att the mindis lige saa lennge, at same gaardt haffuer werritt brugtt och fuldt presterne tiill Hiadstrupe sogenn meth alldt synn Rettighed, som Jep Perssenn, Oluff Jørgenssenn och Madtz Rask haffuer winnidt ephther Jørgenn Perssens och Anne Jørgenns Ordt. Jep Perssenn y Gerskouff, gamble Lauritz Hanssenn y Ørrisløff, Chrestenn Docke ibm., Jep Nielssenn i Hiorløff paa hans moders Karren Nielssis wegne, Lauritz Olssenn y Ølundt, Rasmus Quist y Hiorløff och Anders Laurssen y Skiby wannede, att thennum mindis huer lx Aar, att for^{ne} prestegaardt i Hiadstrupe haffuer fuldt presterne tiill samme sogenn medt alldt syne Renthe och Rettighedt, som forschreffuet staar. Och badt the thennum alle och huer serdellis saa Gudt tiill hielpe paa medt therris opracte fingingre. — Lauritz Hanssenn y Hiadstrupe wannede, att ther handt wor een wnggh drennggh, tha hørde handt, at Per Markursenn, som boede y prestegaarden y Hiadstrupe, sagde, att handt stedde thenn aff enn prest wedt Naffnn Her Peder, som bode y Skieby och wor Sogne prest tiill Hiadstrupe sogen, och thenn gaff hanndt alltt syn Landgille och aldt andenn Renthe och Retthighedt, som tiill forne er om winditt. Och ydermere wannede handt, att handt mindis sielff y lx Aar. Och ephther att for^{ne} Her Peder wor dødt, fick Her Jesper bode Skieby sogenn och Hiadstrupe sogenn. Sydenn wor Her Hanss, som endnu boer i Skamby sogenn, prest tiill Hiadstrupe sogenn, och sydenn ephther hannum haffuer for^{ne} Her Christoffer werridt therris sogneprest y xxiiij Aar. Och alle haffue the hagdt same prestegaardt y Hiadstrupe frij tiill thenne dagh, meth alldt synn Renthe och Rettighedt, som forschreffuet staar. — Tha loedt Her Christoffer lesse ett gamelldt pergemendz Breff, som Biscop Mauns meth flere Riddermendtz mendt hagde fordom wdgiffruit y Othense Anno Mcdlxvij, som indeholtt eblantt andre Sager och Eyendom, Hiadstrupe Kircke tiilhørerer, att ther hagde paa then tiidt werridt enn sogenn prest tiill Hiadstrupe sogenn, wedt Naffnn Her

Hans Pistor, och ett prestebordt y Hiadstrupe. Tha wannede och for^{ne} Lauritz Hanssenn, att hannum dragis well tiill minde, att hans foreldre sagde, att same Her Hans Piistor bode i Hiadstrupe prestegaardt. Rasmus Knudzen i Hiadstrupe, Knud Kløff ybm., Jørgen Mordzenn y Emerløff, Jørgenn Perssen i Hiadstrupe, Rasmus Gregorssenn y Brandzbye, Morthin Perssen i Framerløff, the wannede alle som for^{ne} Lauritz Hanssenn. Pouell Knudzenn i Hiorsløff wannede paa synn Hustrues Moders Anne Andersis wegne, att hun mindis lige saa y 1 Aar, Jep Knudzen i Bladstrupe wannede paa hans Hustrus Moders Aplonne Hanses wegne, att hun mindis lige saa ther om y lxvj Aar. — Ther badt the thennum och saa Gudt tiill hielpe paa, huer meth opracte fingre. Her epther bedis for^{ne} Her Christoffer ett thingsuinde wedt otte Dannemendt, som worre Pelle Perssenn y Emerløff, Klaus Sørrenssenn i Daustrupe, Matz Nielssenn ybm., Hans Laurssenn i Houffgaardenn y Harsemark¹⁾, Rasmus Knudzenn, Jesper Knudzenn ybm., Anders Jørensenn y Framerløff och Thomes Hanssen y Ørrisløff. Huilcke alle samdirectelige wannede paa ehre och sandhedt, att the paa for^{ne} thingh och dag sandelig souge och hørde, adt thette saa gick och foer, som forskreffuit staar. Och emodt samme windisbyrdt wor erligh och welbyrdig mand Breide Ranndzou tiill Ranndtzholm, Høffuitzmandt offuer Nesbyhoffuitz Leen, loulig kallet. Thet bekiende wy meth worre Inndzegller nedenn paa thette wort obnne Breff. Datum vt supra.

Orig. med fire paatrykte Segl.

8.

Østrup Præstegaards Jord, Agre oc
Engbund saa vel som ald anden
Indkomster.

1. Fra Reformationen haffuer været Præster udi Østrup: 1. Her Christoffer Jensen. 2. Her Jesper. 3. Her

¹⁾ Nu Hofmansgave.

Jacob Christensen. 4. Her Knud Pedersen. 5. Her Peder Knudsen¹⁾.

2. Decimantes — 52. Korntinde aff begge sognene: Rug 15 Traver. Biug 29 Tr. Blandkorn 7 Tr. Haffre 23 Tr. til oc fra, som Grøen groer till. Ertetienden oc Bogvede tienden haffde Præsten alt samem tilforne, huilket nøyactelig endnu kand bevisis; mens nu i nogle Aar haffuer ickun nyt den tredie del, som kand bedrage sig: Erter 1 tønde, Bogvede 5 sk. Oc mange Aaringer slet intet. Nock nyder Præsten aarligen en Lime Hør oc en Lime Hamp aff huer Gaardmand udj sognene, huilket nu nogle Aar har staaet tilbage hos de fleste, efftersom de ere forarmede. Queg tinde aff begge Sognene: Lam 9. Gies 10. For Grise oc Kalve giffuis gemenlig Penge, stycket 2 β, som delis i 3 Dele oc kand bliffue til huer Part 2 Ƴ, undertiden mindre. Føltind oc Bietind nyder Præsten allene udj begge Sognene, stycket 8 β. Vdj Østrup Sogen kand det icke aarligen bedrage sig Penge 1 Sldr. Vdj Annex Sognet nyder Præsten for Paaskerente oc Føltinde aarligen aff huer mand 1 Gaas.

3. Reditus festuales, videlicet: 1. Offer de 3 store Høytider. Til Jul Penge 18 Sldr. Paaske 12 Sldr. Pindsdag 14 Sldr. 2. St. Hans Rente. For trei Bededage, som Præsten holder Aarligen for Jordens Grøde, giffuer huer Gaardmand i sognene et Brød oc en liden Ost, som delis i tuende Dele; Præsten faar dend halve Deel; den anden halve Deel delis imellem Degnen oc de fattige udj Sognene. 3. Jule Rente — Intet. 4. Paaskerente nyder Præsten aff huer Heelgaard i Østrup Sogen 1 Brød oc 20 Eg, oc aff huer Huusmand 10 Eg. Men i Hjadstrup-

¹⁾ Denne var Præst i Østrup og Hjadstrup i Slutningen af det 17. Aarhundrede. Fra denne Tid (mulig fra 1690) er altsaa Optegnelsen. Med senere Hænder ere de nærmest følgende Præster tilføjede, nemlig: 6. Hr. Niels Jensen Faaborg. 7. Hr. Laurits Meyer. 8. Hr. Christian Carl Schebye. 9. Hr. Peder Dreyer.

sogen, som oven er melt, nyder Præsten for Paaske Rente oc Føltinde aff huer mand 1 gaas.

4. Aedificia. 1. Er Præstegaarden fri. 2. Dens Capacitet i grunden med alle sine tilliggende Marker oc Agre, alle ved naffn specificerede: [Vdi Lilde Nye Marck 3 stycker jord. Item i gamle nye marck 5 stycker. I Brageland en liden flask jord, kaldis Prestholm, for enderne lidet tøyring. Item 2 smale stycker nermer gierdet, for enderne lidt tøyring]¹⁾.

9.

Her til kan endnu føjes, at Kong Christian V under 7. Sept. 1678 afhændede Patronatsretten til Østrup og Hjadstrup Kirker for 1850 Rdl. til Fru Sidsel Grubbe, afg. Hr. Axel Urups til Beltebjerg, og hendes Arvinger; og at bemeldte Frue under 18 Marts 1682 tilskjødede Oberst Johan Diderich von Wettberg, Kommandant i Nyborg, samme Patronatsret. Skjødet, der er udstedt i Kjøbenhavn, er til Vitterlighed underskrevet af Laurits Munk til Bregningegaard, Kgl. Majestæts Oberst i Artilleriet, og Christian Kruse til Harridslevgaard, Kgl. Maj.s Kammerjunker og Forskjærer.

Afskrifter i Fyns Bispearkiv, Lunde Herred.

¹⁾ Det indklamrede er overstreget, og Resten mangler. .
